

I. KARAKTERISTIKA TE PERGJITHSHME TE EKONOMISE

1. INFLACIONI DHE CMIMET

Gjate vitit 1995 nje nder objektivat kryesore te politikes monetare te ndjekur nga Banka e Shqiperise ka qene nxitja e zhvillimit ekonomik te vendit ne kushtet e nje stabiliteti te cmimeve, d.m.th. i nje perqindjeje te ulet dhe te qendrueshme inflacioni. Stabiliteti i cmimeve megjithese nuk eliminon ciklet ekonomike, con ne nje lekundje ciklike me te moderuar si dhe permireson realisht standartin e jeteses. Stabiliteti i cmimeve eshte gjithashtu i nevojshem per zhvillimin e tregut te kapitaleve ku mund te merret hua ne menyre me te volitshme e me te lire per periudha afatgjata.

Mbajta e nje perqindje relativisht te qendrueshme inflacioni gjate kohes ka qene nje nder kontributet kryesore te Bankes se Shqiperise qe i ka siguruar ekonomise rritje te shpejte ne kushtet e nje makroekuilibri te pranueshem. Per kete ajo ka perpunuar nje politike monetare te shtrenguar e cila ne harmoni me nje politike fiskale te pershatshme dha keto rezultate. Keshtu, inflacioni i matur me ndryshimin ne indeksin e cmimeve te konsumit (CPI) u zvogelua nga ai me tre shifra ne vitin 1992 ne 6 per qind ne fund te ketij viti. Perqindja vjetore e rritjes se CPI pati nje prirje te qarte zvogelimi, nderkohe qe inflacioni ne fund te vitit 1994 ishte 15.8 per qind. Inflacioni vjetor i arritur gjate 1995 ishte me i ulet se ai i parashikuari ne Programin Afatmesem te Zhvillimit Ekonomik (10 per qind).

Padyshim, ndikimin me te madh ne ndryshimin e CPI-se e ka patur grupi “Ushqim, pije, duhan”¹, dhe kjo eshte e kuptueshme sepse ky grup ze peshen me te madhe specifike ne shporte (rreth 73 per qind). Ne zhvillimet e cmimeve te grüpuit “Ushqime” do veconom taksen e re doganore prej 25 per qind (korrik 1995) per importet e mallrave ushqimore. Pervec rritjes se te ardhurave te buxhetit dhe te permiresimit te Bilancit te Pagesave kjo levizje synonte ne mbrojtjen dhe nxitjen e prodhimit te brendshem, megjithese ajo pati ndikim te menjehershem duke shkaktuar edhe nje rritje relative te cmimeve. Persa i perket pjeses se mbetur “Pije dhe Duhan”, ndikimi i saj ne rritjen e CPI-se ka qene pothuajse i paperfillshem.

Grupet e tjera ne pikpamje te ndikimit ne rritjen e CPI-se kane qene me te stabilizuara. Stabiliteti i ketyre grupeve ne mase te konsiderueshme lidhet me stabilitetin e monedhes kombetare, pasi dihet se cmimet e mallrave joushqimore jane vecanerisht te ndjeshme ndaj kurseve te kembimit. Gjithashtu, ne krahasim me vitet e meparshme te reformes ekonomike gjate vitit 1995 nuk ndodhen ndryshime themelore ne zhvillimin e cmimeve te energjise elektrike, te qomyrit, te karburanteve, te komunikacionit

¹ 76 per qind te rritjes totale te CPI-se

etj. Stabiliteti i ketyre cmimeve u ndikua po ashtu nga mungesa e “shokeve” te jashtme mbi ekonomine tone dhe zhvillimet e qendrueshme te sektorit real. Megjithate, ndryshimi 12-mujor i cmimeve te tyre ne muajin dhjetor sillet rrreth kufijve 0,5 per qind (“Mallra shtepiake dhe mirembajtje”) deri ne 24,4 per qind (“Kujdes mjekSOR”²). Kjo rritje e madhe eshte ekuilibruar nga pesha e vogel qe keto grupe zene ne shporten e artikujve te CPI-se. Per kete arsye kontributi i tyre luhatet nga 3 per qind deri ne 8 per qind. Perjashtuar zerin “Kujdes mjekSOR” dhe “Transport dhe komunikacion”, mallrat e grupeve te tjera per nga vete natyra e tyre jane te perjashtuara nga ndikimet stinore dhe cmimet e tyre paten nje stabilitet te pergjithshem.

Tabelat nr. 1 dhe 2, ne fund te kapitullit, jalin nje pasqyrim te hollesishem te zhvillimeve te siperpermenduara.

Edhe gjate vitit 1995 ne percaktimin e cmimeve pervec nivelit te tyre, ofertes se parase, cmimeve te mallrave te importit etj. te vitit te meparshem ndikuan edhe oferta e parase, rezervat e teperta, cmimet e importit, huaja e brendshme etj. e vitit korrent. Ne kushtet kur ekonomia jone prodhon ende nen mundesite e saj potenciale, cmimet e prodhimeve nuk u ulen por u rriten. Duke qene ende nje ekonomi ne tranzicion ne te cilen po theksohet konkurrenca ne prodhim dhe ne treg, cmimet ndryshuan, megjithate rritje administrative cmimesh nuk patem. Konkurrenca ka bere qe per te njejtin prodhim te kemi afersisht cmime te njejtta ne treg ose qe ato te luhaten ne kufij te pranueshem. Kerkesa e brendshme, megjithese erdhi duke u stabilizuar, duke mos patur lekundje te medha, sic ndodhi ne fillim te periudhes se tranzpcionit perseri mbeti relativisht e fuqishme duke ndikuar keshtu edhe mbi cmimet. Kjo eshte e natyrshme ne kushtet e prodhimit dhe te struktures se tregut qe trasheguam. Po ashtu ambientimi i tregut me nje perqindje fitimi³ te konsideruar “normale” si dhe struktura aktuale e tregut jo aq “e perkryer” numerohen si faktore qe kane ndikuar mbi cmimet.

Ndikimin e rritjes se kostos, e kane absorbuar ndermarjet prodhuese me ane te zvogelimit te normave te tyre te fitimit dhe te nje kostoje me te ulet te kredive, per shkak te zvogelimit te nivelit te interesave. Po ashtu ne cmime kane ndikuar ndryshimet strukturore si dhe fleksibiliteti i plete i kurseve te kembimit. Stabiliteti i kurseve te kembimit gjate kesaj periudhe dhe nje inflacion brenda disa kufijve ka cuar ne nje permiresim te kursit real te kembimit. Ky stabilitet bashke me nje politike monetare te shtrenguar te zbatuar anasjelltas ka bere qe te kufizohet rritja e Ofertes se Parase gje qe ka sjelle qe edhe rritja e cmimeve te brendshme po ashtu te kufizohet. Rritja e rezervave valutore tregon po ashtu

² Privatizimi i sherbimeve mjeksore dhe rrjetit farmaceutik

³ Behet fjalë per normen e fitimit te prodhuesit ose te tregtarit te mallrave dhe te sherbimeve

per nje rritje te moderuar te cmimeve. Rritja e Ofertes se Parase dhe ndryshimi ne nivelin e cmimeve kane qene pozitivisht te lidhura.

Duke e trajtuar inflacionin si nje fenomen monetar, Banka e Shqiperise ne vazhdimesi ka ndermarre nje politike monetare te shtrenguar ne qender te se ciles ka qene stabilizimi dhe ruajtja e pandryshueshme e nivelit te cmimeve. Paralelisht ka zhvilluar mekanizmat e pershatshem per transmetimin e saj. Kjo ka bere te mundur parandalimin e rritjes se papranueshme te Ofertes se Parase te shkaktuar nga presionet e kerkeses se brendshme. Dihet qe ndryshimi i Ofertes se Parase ndikon po ashtu ne lekundjet e medha ciklike te prodhimit real, ne koston e kredise, ne perqindjet e interesit dhe si rezultat ka efektet e veta ne investime, konsum, eksport, e pra ne prodhim dhe ne cmime, d.m.th. ne zhvillimin ekonomik te vendit. Keshtu, p.sh. gjate vitit 1995 si rezultat i ndryshimit te nivelit te inflacionit si dhe me qellim qe te permiresohej struktura e depozitave, perqindjet e interesave u rishikuan, duke u ulur dy here.

Eksperiencia e viteve te fundit tek ne ka nje vecori te rendesishme. Megjithese gjate tri viteve te fundit kemi patur nje rritje ekonomike te shpejte dhe te qendrueshme rrerh 10 per qind, kjo eshte arritur ne kushtet e nje stabiliteti relativ te cmimeve, gje qe tregon nder te tjera qe ekonomia jone ka perballuar mjaft mire presionet e ndryshme inflacioniste. Gjate vitit zvogelimi i inflacionit eshte rezultat i uljes se presioneve qe shkaktojne percaktuesit kryesore te tij.

Ne pergjithesi ky zhvillim i inflacionit tek ne lidhet me nje ekonomi te hapur, me nje politike tregtare liberale, me nje politike fiskale dhe monetare te shtrenguar, me permiresimin e burimeve te financimit te deficitit te buxhetit te shtetit etj. Megjithese politika monetare dallohet nga politika fiskale sepse secila prej tyre ndikon mbi ekonomine ne rruge te ndryshme, ne momentin aktual ato karakterizohen nga nje harmoni e madhe ndermjet tyre. Kjo do te thote se te dyja po ndikojne mjaft mire ne rrjedhat e ekonomike.

Gjate vitit 1995 patem nje rritje te Parase Gjithsej prej 52 per qind. Lidhje pozitive pati ndermjet rritjes se saj dhe rritjes se prodhimit nominal. Nderkohe patem nje deficit buxhetor 7.8 per qind te GDP-se, i cili u financua 66.5 per qind me Bono Thesari dhe pjesa tjeter prej 33.5 per qind me kredi direkte te Bankes se Shqiperise dhe nga financimi i huaj. Ndikimi i ketij deficitit ne rritjen e Parase Gjithsej ka qene rrerh 15 per qind. Duhet thene se nje nivel i tille rritjeje i Ofertes se Parase ka ardhur edhe si rezultat i nevojave per rritjen ekonomike qe kemi patur, hyrjeve me te medha te kapitalit te huaj, rritjes se rezervave valutore etj. Nga ana tjeter zvogelimi i mases se financimit te deficitit te buxhetit nga Banka e Shqiperise ka cuar ne ndryshimin e raportit te perdonimit te kesaj rritjeje te Parase Gjithsej ne favor te rritjes se prodhimit. Duke u nisur nga shumezuesi i parase, operacionet e buxhetit te

shtetit si variabel kryesore shpjegues dhe Oferta e Parase si variabel i varur mund te themi se kane ardhur duke u bere me te pavarura gjate kesaj periudhe. Financimi i deficitit buxhetor me Tbs⁴ zvogeloi rezervat e lira te Sistemit Bankar. Nepermjet hallkave te Sistemit Bankar ky reduktim u zgjerua ne varesi te shumezuesit duke ndikuar ne zvogelimin e Ofertes se Parase.

Dihet qe presionet inflacioniste jane te pashmangshme kur kemi nje rritje te Ofertes se Parase, te cilen e sjell edhe deficiti i perhershem i sektoreve publike. Ne kete pikepamje masat qe u moren, per te financuar deficitin me Bono Thesari, d.m.th. duke shfrytezuar tregun e brendshem si dhe ndihmat dhe levizja e kapitaleve nga jashte ben qe te zene vend me shume financimet joinflacioniste.

Duke patur parasysh qe politika fiskale eshte nje faktor i rendesishem i ekuilibrit te brendshem dhe te jashtem si dhe i rritjes ekonomike, percaktimi i struktures se taksave si dhe i prioriteteve ne shpenzimet e Qeverise ka ndikuar ne stabilizimin makroekonomik ne perjithesi dhe te inflacionit ne vecanti.

Gjate vitit 1995 politika fiskale eshte perfektionuar me tej duke kontribuar ne nje politike me te mire te mbledhjes se taksave, duke bere te mundur keshtu qe te mos humbase vlera reale e te ardhurave nga to. Kjo nga ana tjeter eshte ndikuar edhe nga inflacioni ne nivel te pranueshem. Po keshtu ne kushtet e nje inflacioni te ulet kostoja nominale e deficitit buxhetor nuk e perkeqeson shume kete. Masat fiskale te zbatuara, shpesh jane ndikuar nga mangesite e ofertes ne treg per mallra te ndryshme si dhe nga mekanizmat jo te perkryera te tregut tone.

Per ekonomite ne tranzicion, nje nga shkaqet e inflacionit eshte sektori shteteror. Mbajtja e sektorit shteteror jorentabel, domosdo, con ne deficit te larte buxhetor dhe ne nje politike ekspansioniste monetare. Po ashtu te ardhurat nga taksat ne nje sektor as shteteror, as privat eshte veshtire te mblidhen. Reformat strukturore tek ne d.m.th. pervec te tjerash te kalimit te nje numri te madh ndermarrijesh ne privatizim filluan te shkarkojne ngarkesen e madhe financiare dhe administrative qe vjen nga sektori shteteror dhe qe shpesh ngadalesojne efektivitetin e politikes monetare dhe te asaj fiskale ne kontrollin e inflacionit. Privatizimi masiv, i ndermarre gjate vitit 1995, do te beje qe efektet negative te liberalizimit te cmimeve dhe te pagave, te kerkesave te prodhimit, te konkurrences se jashtme t'i zvogeloje dhe si rezultat te kemi nje periudhe qendrueshmerie ne rritjen e inflacionit. Kjo do te thote qe sa me i shpejte te jete hapi i ndermarre per privatizimin, ne cfare do rruge qe te behet ky, shkon ne dobi te nje stabilizimi te prodhimit, te uljes se papunesise dhe te nje stabilizimi te nivelit te cmimeve. Po te veme re zhvillimet e inflacionit te koheve te fundit, ai tregon se veshtiresia per te parashikuar shume nga cmimet ne treg eshte tejkaluar dhe ndryshimet e cmimeve tashme jane

⁴ Shkurtim per Bonot e thesarit

sezonalizuar. Rrjedhimisht edhe eficiencia e mekanizmit te cmimeve mund te permiresohet dhe kostoja e inflacionit mund te reduktohet. Nje nivel mesatar inflacioni i ulet si dhe luhatjet e vogla te tij te koheve te fundit sigurisht kane dhene ndikimet e veta pozitive ne rritjen ekonomike, sepse ka dhene mundesi me te medha qe burimet per prodhim te rishperndahen ne menyre me te drejte.

Perfeksonimi i metejshem dhe reformat ne sistemin financiar kane ndikuar ne marredheniet finanziare te ndermarrjeve ndermjet tyre, ndermjet tyre e bankave dhe buxhetit te shtetit. Edhe ky permiresim ne nje fare mase duke zvogeluar borxhet ndermarrjeve dhe borxhet e tjera ka permiresuar menaxhimin e likuiditeteve, duke bere qe inflacioni korrent te mos ndikohet nga ato.

Edhe nje politike e studiuar ne fushen e rritjes se pagave, meqenese ato jane nje element i rendesishem i kostos se prodhimit, mund te pranohet vetem ne kushtet e shoqerimit te saj me permiresimin dhe zhvillimin e prodhimit. Keshtu eshte ndjekur nje politike realiste ne rritjen e pagave gje qe ka zvogeluar presionet inflacioniste. Nenshtrimi ndaj presioneve te rritjes se pagave u kontrollua, duke mos cuar ne spirale paga-cmim dhe ne nje shperthim inflacioni.

Ne kontrollin e inflacionit ka ndihmuar mosvazhdimi i kreditimit te ndermarrjeve jorentabel ose me zhvillime te dobeta ekonomike, duke e cliruar sado pak buxhetin e shtetit nga presionet e formave te ndryshme. Gjate vitit 1995 kredia afatshkurter per sektorin privat u rrit rreth 35 per qind. Kjo solli ndikimin e vet ne Oferten e Parase dhe ne Rezerven e Tepert. Nje rezerve e tepert e parase stimulon kerkesen dhe rrit prodhimin, per nje kohe jo shume te gjate, sepse keto dy faktore kane drejtime te kunderta. Inflacioni ul fuqine konkuruese te mallrave te eksportit, qe do te thote nje ndikim negativ ne prodhimin e brendshem dhe zvogelon shpenzimet reale te Qeverise. Po ashtu, ketu ndihmuan edhe masat fiskale qe cuan ne reduktimin e nivelit te taksave ose perjashtimin nga ato te nje numri gjithnjë e me te madh ndermarrjesh shteterore. Ne mjaft raste per arsyte nje politike kredituese te shtrenguar per keto lloj ndermarrjesh, Qeveria ka marre mbi vete detyrimet e ketyre ndermarrjeve, duke bere qe detyrimet fiskale te tyre te kalojne ne llogarite e saj. Me gjithe keto arritje ende ka vend per permiresim te politikes fiskale, qe te zvogelohen shpenzimet qe behen per ristrukturimin e ndermarrjeve, ne kushtet kur burimet financiare jobankare dhe burimet e jashtme mund te jene te kufizuara. Administrimi me imire i likuiditeteve gjate kesaj periudhe ka ndikuar qe pasojat inflacioniste te jene me te vogla.

Gjate kesaj periudhe patem kurs kembimi te qendrueshem, madje ne krahasim me nje vit me pare patem nje forcim te monedhes kombetare, e cila ne nje fare mase ka cuar ne zvogelim te cmimeve, pra ndoshta jo ne menyre direkte ne ndikim mbi inflacionin. Domosdo edhe zbatimi prej disa vitesh i regjimit fleksibel te kurseve te kembimit ka patur edhe ai ndikim ne kete si dhe ne bilancin e kembimeve me jashte.

Moszgjerimi i Ofertes se Parase nga rifinancimi i Sistemit Bankar si dhe zvogelimi i rezervave te teperta te bankave tregtare si dhe administrimi me i mire i tyre ka ndikuar po ashtu ne zvogelimin e inflacionit.

2. ZHVILLIMI I EKONOMISE KOMBETARE. PUNESIMI

Disa nga karakteristikat kryesore te zhvillimit ekonomik dhe te stabilizimit makroekonomik gjate vitit 1995 kane qene qendueshmeria e rritmeve te rritjes se prodhimit pavaresisht nga problemet strukturore te trasheguara qe kemi patur (vleresohet qe rritja e prodhimit te brendshem bruto gjate vitit 1995, te jete 13.4 per qind⁵, krahasuar me 6 per qind qe ishte objektivi dhe 7.4 per qind ne vitin 1994); inflacioni ne nivel te pranueshem vjetor prej 6 per qind; rritja e rezervave valutore te perdonashme; stabiliteti i monedhes kombetare; privatizimi masiv dhe zvogelimi i rolit rrugëllator te shtetit ne ekonomi; permiresimi i nivelit te punesimit; cbllokimi i hyrjes se kapitaleve te huaja si rezultat i zgjidhjes se borxhit te jashtem etj.

Tri vitet e fundit qe u karakterizuan nga nje rritje e shpejte ekonomike cuan ne kete nivel inflacioni ne fund te ketij viti. Pas nje rritje ekonomike prej 7.4 per qind ne vitin 1994, vleresohet se gjate vitit 1995 te jete rreth 13.4 per qind, qe do te thote nje nga rritjet me te larta ne Evropë, megjithese ekonomia jone eshte nisur nga nje nivel i ulet ekonomik. Po te kemi parasysh ritmin e rritjes ekonomike ai eshte shume i madh. Pas nje recessioni te gjate dhe rrenues ka filluar mesa duket procesi i ciklit ekonomik, tipik per nje ekonomi qe po shkon drejt asaj te tregut. Ne momentin aktual duket se ndoshta kemi ardhur si ritem rritjeje ne pikun e tij, po ne cikel ndoshemi ende ne ngjitje (ringjallje). Parashikimet per ritmin e rritjes mendohet se do te jene “me te matura”, d.m.th. ritmi i rritjes do te zvogelohet ne te ardhmen.

Si edhe gjate tri viteve te fundit sektori privat ka mbajtur peshen kryesore ne prodhimin e per gjithshem te brendshem. Ne vecanti gjate vitit 1995 sipas vleresimeve ai ka dhene rreth 70-80 per qind te GDP-se.

Sukseset ne stabilizimin makroekonomik reflektoan zbatimin e nje politike te shtrenguar monetare e fiskale, ne vecanti financimi nga burimet e brendshme te deficitit te buxhetit, qe arriti rreth 7,6 per qind te GDP-se.

Deficiti i llogarise korrente u reduktua ne 21.3 milione USD (perjashtuar transfertat -148 milione USD) ose dy here me pak se ne vitin 1994. Ne fund te vitit 1995 deficiti i llogarise korrente pesoi nje

⁵ Ministria e Ekonomise dhe e Financave.

renie te madhe nga 66 per qind te GDP-se ne vitin 1992 ne 1 per qind (perjashtuar transfertat 6 per qind). Eksporti i mallrave u rrit 45 per qind, ndersa importi 13 per qind. Ndersa bilanci tregtar ne mallra dhe sherbime ishte -538 milione USD qe do te thote zvogelim modest ne masen 2 per qind krahasuar me vitin 1994. Llogaria kapitale u karakterizua nga shlyerja e borxhit te jashtem si dhe vazhdimesia ne thithjen e investimeve te huaja ne formen e investimeve direkte. Rezervat valutore vazhduan te rriten edhe gjate vitit 1995, ne fund te te cilit ishin ne gjendje te mbulonim rrerh 18.4 javë import.

Deri tani eshte privatizuar rrerh 70 per qind e pasurise kombetare. Ky proces u zgjerua mjaft me politiken e privatizimit masiv gjate vitit 1995 nepermjet letrave me vlere qe ju shperndane popullsise. Kjo ka bere te mundur qe shume sektore te ekonomise te privatizohen me shpejtesi, duke u shnderuar ne pasuri private dhe si rrjedhim rritje e numrit te te punesuarve ne kete sektor. Keshtu, sektori privat puneson rrerh 75 per qind te totalit te fuqise punetore te afte per pune, duke shfaqur nje tendencë ne rritje. Per shkak te nderrimit te struktura se prones, rritjes se investimeve private, privatizimit te tokes etj, numri i te papuneve eshte ulur ne 171 mijë vete ne fund te vitit 1995 nga 394 mijë qe ishte ne fund te vitit 1992.

Sektori privat ne fshat ka rrerh 65 per qind te te gjithe te punesuarve, ndersa ne qytet rrerh 10 per qind. Integrimi i te papuneve ne tregun e punes u lidh me vendosjen e prioriteteve te zhvillimit ekonomik te vendit si infrastruktura, ndertimi, sherbimet e ndryshme e si rrjedhim punesimin me te madh e realizuan buqesia, ndertimi dhe sherbimet. Duhet thene se rritjen me te madhe te te punesuarve e ka tregtia e cila po perfshin kohet e fundit edhe njerez te profesioneve te ndryshme qe kane punuar jashte saj.

Megjithe arritjet ne zvogelimin e papunesise perqindja prej 13 per qind konsiderohet relativisht e madhe dhe vazhdon te mbetet nje nga prioritet themelore afat-gjate te Qeverise. Megjithate po te kemi parasysh kufijte 10-20 per qind⁶ ose dhe me teper ku luhatet ne mjaft vende ne tranzicion, kjo perqindje eshte e pranueshme. Papnesia eshte me e pranishme ne perqindjen ne moshat e reja dhe pa kualifikimet perkatese. Numri i te papuneve qe kane mbaruar shkollen e larte eshte i vogel. Ne krahasim me strukturen e papunesise po rritet perqindja e papunesise tek meshkujt.

Te ardhurat reale te per gjithshme jane rritur gjate vitit 1995, duke reflektuar rritjen e te ardhurave nga pagat, tregtia private, transfertat etj. Rritja reale e te ardhurave nuk ka rritur ne te njejtën shkalle konsumin e per gjithshem. Kjo shpjegohet me rritjen e taksave direkte ose me ndryshimin

⁶ Perqindja mesatare e papunesise per vendet e Evropes Lindore eshte rrerh 13 per qind

e perqindjeve te depozitave personale. Meqenese perqindjet e taksave mbeten pak a shume te pandryshuara gjate vitit 1995, te ardhurat reale pas vjeljes se taksave ishin me te medha.

Gjate vitit 1995 si rrjedhoje e zhvillimit ekonomik si dhe uljes se papunesise te ardhurat mesatare te popullsise u rriten si ne sektorin publik ashtu edhe ne ate privat ne krahasim me nje vit me pare. Ne politiken e Qeverise per rritjen e pagave u mbajt parasysh korrigjimi i pagave per disa shtresa te cilat ishin me pak te favorizuara ne vitet e kaluara. Gjate vitit 1995 paga mesatare ne sektorin publik te ekonomise u rrit dicka me shume se 30 per qind, ne kushtet e nje inflacioni mestar ne nivelin 7.8 per qind. Pra u mbajt parasysh qe rritja te mos tejkalonte mundesite qe dha prodhimi, pasi vetem keshtu mund te perballoheshin presionet inflacioniste. Politika e pagave ka qene nje nga rruget efektive per te arritur ne nje permiresim te konkurrencest dhe te efektivitetit ne prodhim. Kjo ka qene e theksuar sidomos ne sektorin privat te ekonomise. Kur ka qene e nevojshme eshte bere ndryshimi i pagave duke patur parasysh indeksimin e tyre d.m.th. marrjen parasysh te nivelit te inflacionit ne vend. Megjithate eshte patur parasysh qe rritja e pagave te shoqerohet nga rritja e prodhimit, mundesite financiare per te bere kete rritje si dhe ndryshimi i kostos se jeteses.

Pagat nominale ne mjaft sektore kane mbetur te lidhura ne strukturen qe kishin vitet e meparshme. Keshtu pagat e punonjesve ne sektoret energetike, te minierave etj. jane dy here me te medha se sa paga mesatare ne vend. Po kjo mund te thuhet edhe per te punesuarit ne sektoret e finances, sigurimeve etj. Me gjithe permiresimet e pagave gjate ketij viti, perseri punonjesit ne sektoret shendetesore, arsim, kulture si dhe pensionistet paguhen me pak. Nderkohe pagat ne sektorin privat jane relativisht me te medha se ato ne sektorin shteteror.

Duke e krahasuar me nje vit me pare konsumi i familjeve eshte zvogeluar pak, me perjashtim te mallrave ushqimore. Ne vitet e meparshme megjithe te ardhurat me te vogla se tani per shkak te kerkeses se brendshme te rritur dhe plotesimit te saj pothuajse te gjitha te ardhurat kane shkuar per plotesimin e saj, rritja e kursimeve dy vitet e fundit tregon edhe prirjet e reja qe kane lindur ne konsumin e brendshem. Nderkohe te ardhurat vjetore per fryme te popullsise, fund te vitit 1995, kane arritur nivelin ne afersisht 800 USD nga 330 USD qe ishin ne vitin 1993.

Krahasuar me fundin e vitit 1992 aftesia e shqiptareve per te kursyer vleresohet te ishte me e madhe. Sipas disa perllogaritjeve te peraferta supozohet se perqindja e kursimeve te popullates ne fund te vitit 1995 te jete rreth 34 per qind nga 29 per qind qe ishte ne fund te vitit 1992⁷.

⁷ Ky rapport eshte arritur ne baze te supozimit se te ardhurat gjate kesaj periudhe jane rritur 6.5 here dhe se pesha e te ardhurave nga pagat eshte e njeje

Ne stabilizimin makroekonomik ndikimin me te madh e ka pasur sektori real i ekonomise. Sektoret privat te bujqesise, ndertimit dhe sherbimeve si edhe gjate viteve te shkuara dhane kontribut te madh ne rritjen e GDP-se. Nderkaq vazhdon te kemi perseri nje fare prapambetje relative ne rritjen e prodhimit industrial, megjithate ka patur ringjallje te theksuar ne industrine e lehte dhe ne ate minerale, ne krahasim me nje vit me pare. Pra nuk kemi patur, gjate kesaj periudhe, ndryshime te medha sipas sektoreve.

Nga te dhenat ne tabela shihet se gjate vitiit 1995 ne bujqesi kemi pasur nje renie ne prodhimin e grurit, ndersa te gjithe prodhimet e tjera kane patur nje rritje relativisht te konsiderueshme. Tipari me spikates i bujqesise eshte se prioriteti i ka kaluar blegtorisë duke lene mbrapa bimet e arave, pemtarine etj. Sipas vleresimeve te Ministrise se Bujqesise mendohet se ne fund te vitiit 1995 prodhimi blegtoral vleresohet te kete dhene me shume se gjysmen e prodhimit te per gjithshem bujqesor, rreth 54 per qind. Pervec blegtorisë ky vit ishte i sukseshem edhe per prodhimin e perimeve, frutave, etj.

Industria e lehte vazhdoi rritjen e prodhimit te saj duke plotesuar me mire kerkesen e brendshme, madje duke kriuar edhe kushte per nje eksport sidomos ne prodhimet e veshjeve dhe te kepuceve etj. Zgjerimi i privatizimit dhe krijimi i mjaft ndermarjeve te mesme private ka rritur nivelin e efektivitetit dhe te fuqise konkurente te tyre, ne saje te cilesise se mallrave te prodhua qe vazhdimisht po permiresohet. Rinovimi teknologjik, shfrytezimi i plote i kapaciteteve prodhuase dhe organizimi i prodhimit ne kete dege e ka bere kete sektor krahas industrise minerale, dege udheheqese ne ekonomine tone.

Sektori i ndertimit vazhdoi ekspansionin e tij, sidomos me zbatimin e projekteve te ndertimit qe lidhen me strehimin dhe infrastrukturen. Nderkohe ka vazhduar edhe ndertimi i ndertesave tregtare dhe industriale. Mundesite per nje punesim stabel, si rezultat i nje rritjeje te qendrueshme te ekonomise gjate tri viteve te fundit, ka kontribuar ne rritjen e te ardhurave te popullsise, te kerkeses per ndertime si dhe ka cuar ne rritjen e vleres se ndertimeve, megjithese Indeksi i Cmimeve te Ndertimit gjate vitiit 1995 eshte zvogeluar, d.m.th. ndertimi gjate ketij viti ka kushtuar me lire.

Sherbimet kane pesuar zgjerimin me te madh, per shkak te rritjes se te ardhurave te sektorit privat dhe nje niveli relativisht te ulet te taksave mbi te ardhurat. Te ardhurat nga taksat per sherbimet gjate vitiit 1995 jane rritur, gje qe tregon se eshte rritur shitja e sherbimeve dhe konsumit. Ketu mund te permendet rritja e konsumit te energjise elektrike, shtimi i transportit, i komunikacioneve ne per gjithsesi si dhe sherbimet e ndryshme te biznesit, sigurimeve etj.

Ne keto kushte duke reflektuar kerkesat e ketyre degeve te ekonomise edhe kredia e dhene nga Sistemi Bankar per keto aktivitete ka kontribuar ndjeshem dhe ka qene relativisht e madhe ne totalin e kredise se dhene nga Sistemi Bankar.

Ne industrine nxjerrese e minerale kemi patur ulje ne vellimin e prodhimit te naftes bruto dhe te qymyrgurit, ndersa rritje ne te gjitha mineralet e tjera dhe ne benzine. E rendesishme ka qene rritja e koncentratit te mineralit te kromit dhe te bakrit. Duhet theksuar edhe rritja ne prodhimin e energjise elektrike.

Rritja e kerkesave te tregut te jashtem per mineralet e kromit dhe te bakrit si dhe konjukturat e cmimeve te tyre kane ndikuar pozitivisht si ne rritjen e prodhimit dhe ne eksportin e tyre, qe gjate ketij viti eshte rritur ne krahasim me nje vit me pare.

Pra, rritje te theksuar ka patur ne te gjithe sektoret, prodhimet e te cilave plotesojne kerkesat si te tregut te brendshem ashtu dhe atij te jashtem.

Nje aspekt i rendesishem i zhvillimeve makroekonomike eshte ngallja e theksuar e investimeve. Gjate periudhes 1991-1994 investimet e brendshme u dyfishuan. Po ky ritem vazhdoi edhe gjate vitit 1995. Investimet me te medha gjate kesaj periudhe kane qene te drejtuara ne infrastrukture, ndertim etj. Investimet ne industri kryesisht kane qene te lidhura me modernizimin e kapaciteteve prodhuese. Ne keto investime sektori privat i brendshem ka kontribuar me shume ne sektoret e buqjesise, industrise se lehte, ndertimit, sherbimeve, tregtise, ndersa pjesemarja e tij ne sektorin e industrise se rende dhe nxjerrese dhe perpunuese ka qene me e vogel. Kuptohet qe kontributin me te madh ne keta sektore e kane dhene investimet e huaja ose te perbashketa. Kjo lidhet me kerkesat per kapitale me te medha qe, tani per tani, mund t'i disponoje shteti ose qe jane kapitale te huaja.

Rritja e investimeve publike ka ardhur nga investimet ne fushen e naftes (vleresohet qe ato gjate vitit 1995 kane qene 100 milione USD) si dhe investimet per nje infrastrukturte te re si ne transport, telekomunikacion etj. Hapa te mire u bene dhe ne investimet private nga burime te brendshme te tyre ose me ndermarrje te perbashketa. Kjo ndodhi sepse u permiresuan kushtet per investime, u forcuan financiarisht mjaft firma private si dhe zhvillimet e para qe u vune re ne tregun e kapitalit. Mundesia me e madhe per te marre hua nga jashte, lethesirat per to kane ulur koston reale te huamarrjes. Keshtu gjate vitit 1995, sipas vleresimeve, ne formen e investimeve direkte kane hyre rrerh 70 milione dollare amerikane ose rrerh 24 per qind me shume se ne vitin 1994. Ne planin e brendshem zvogelimi i herepashershem i perqindjeve te interesit per marrjen e kredise krijoi kushte me te favorshme per aktivitete investimesh, gje e cila do te shfrytezohet edhe me mire ne te ardhmen nga investitoret e brendshem te ndihmuar edhe me kredi, sepse gjate vitit 1995 bankat e nivelist te dyte kane kufizuar

dhenien e kredise. Vlersohet se volumi i ndertim montimeve perben rrith 14 per qind te GDP-se (32.2 miliarde leke). Nderkohe duhet thene qe depozitat e popullsise dhe te ndermarrjeve gjate kesaj periudhe jane rritur. Rritja e ketyre te fundit po ashtu ka krijuar dhe do te krijoje mundesi me te medha per investime te brendshme. Gjate ketij viti struktura e investimeve ka ardhur duke u permiresuar ne drejtim te sektoreve te rendesishem per ekonomine.

Shpenzimet publike ndikojne ne te dy agregatet: aggregatin e ofertes (ose prodhimi) dhe aggregatin e kerkeses (ose konsumin). Per kete arsyen investimet publike per prodhim inkurajojne po ashtu investimet private dhe rritjen ne ekonomi. Ky ndikim ne rastin e ofertes mund te jete me i shpejte sidomos kur kemi mungesa ne infrastrukturë. Ne per gjithese per t'a mbyllur ciklin e investimeve duhet nje periudhe relativisht e gjate, por kushtet e infrastruktureve sone kane vene perpara ekonomise sone nevojen e investimeve dhe realizimeve te shpejta te tyre ne sektoret prioritare. Kete e ndihmon edhe konkurenca ndermjet sektorit shteteror dhe atij privat, me qene se burimet per investime te tilla ne nje moment te caktuar mund te mos jene aq te medhaja. Shpenzimet publike duke perjashtuar shpenzimet private perfshijne investimet private. Kjo po ndodh edhe tek ne ku sektori publik i mbulon shpenzimet nepermjet sistemit fiskal dhe te huamarjes. Ketu duhet te kemi parasysh se ne kushtet tonia mundesia per nje sistem fiskal ekspansionist, nuk perligjet me detyrat e zhvillimit ekonomik.

Ne planin e tregtise se jashtme eksportet jane rritur ne krahasim me me pare, madje gjate tremujorit te trete per qindja e mbulimit ne vlere (raporti eksport /import) shenoi vleren me te larte gjate dy viteve te fundit. Ne grupin e mallrave te eksportuara mbizotuese jane mineralet, nderkohe qe importet kane pesuar luhatje gjate vitit, por me prirje te per gjithshme uljeje te tyre. Megjithate importet mbeten te larta per shkak te mangesive strukturore te prodhimit te brendshem. Ne kuadrin e kembimeve ekonomike me jashte (eksport-import) jane Italia dhe Greqia etj. qe zene vendet e para ne kete kuader. Ne importe Italia dhe Greqia zene perkatesisht rrith 49 per qind; 24 per qind ndaj totalitet te tyre.

Stabilizimin makroekonomik ishte nje nga parakushtet qe mundesuan ristrukturimin e ekonomise.

Ndermarrjet e mesme dhe te vogla vazduhan te zhvillohen me nje rritje te panderprere ne drejtim te prodhimit, te investimeve dhe te punesimit. Per ndermarrjet e medha ishte e nevojshme dhe vazhdoi te realizohet nje veprimtari e dendur per ristrukturimin e tyre. Rivendosjes se ekuilibrit ekonomik ju per gjigj dhe ai financiar me nje lethesim te peshes se deficitit te buxhetit etj. Procesi qe po zhvillohet eshte me i ngadalshem ne ndermarrjet shteterore, sepse ato ne kete moment ndodhen ne nje krize strukturore. Ne ringjalljen e ndermarrjeve kane ndikuar mjaft strukturat bankare dhe fillimi i veprimit te tregjeve financiare nepermjet rishperndarjes eficiente te burimeve dhe te mbikqyrjes se nderhyrjeve ne

sistemin ekonomik si dhe te ndermjetesve te tjere. Procesi i ringjalljes se ndermarrjeve eshte shoqeruar me kostot perkatese, ne vecanti persa i perket punesimit. Kjo lidhet me rritjen e prodhimit dhe me rritjen e shpenzimeve publike. Kerkasat per pune kane ardhur duke u zvogeluar me nje ritem te pranueshem dhe ne perputhje me rritmin e rritjes se prodhimit ne vend. Edhe faktoret demografike jane absorbuar mjaft mire nga ekonomia ne rritje gjate kesaj periudhe.

Zhvillimi ekonomik i tri viteve te fundit dhe pozicioni ne te cilin ndodhemi ne ciklin ekonomik, dmth ne ate te ringjalljes nuk do te thote se ky proces ka perfunduar, ose do te perfundoje ne nje periudhe afatshkurter. Duhet pranuar se ne vete sistemin e ndermarrjeve qe kemi, kemi edhe dobesi ne zhvillimin e tyre dhe sidomos jane ende te pazgjidhura mjaft cekuilibra te strukturave te sektorit shteteror te ekonomise. Po ashtu duke qene se ekonomia jone eshte ne nje periudhe te re zhvillimi e modernizimi ajo duhet te kaperceje hapsiren per t' u integruar realisht dhe financiarisht me ekonomine botore. Per keto arsyet ka mjaft ceshtje qe duhen zgjidhur dhe qe ne momentin aktual jane ende te paqarta. Kapaciteti i prodhimit te ndermarrjeve industriale, te mesme ose te vogla eshte permiresuar shume sidomos persa i perket cilesise se prodhimit te tyre, duke qene me konstante ne sasine e prodhimit te tyre, sidomos ne sektoret ku mbizoterojne ndermarrjet e medha, duke bere kufizime ne oferten e mallrave qe ato prodhojne per arsyet te fleksibilitetit te tyre, nuk jane shoqeruar me nje perparim te mjaftueshem ne organizimin e ndermarrjeve dhe ne menaxhimin financier te tyre. Ne ekonomine tone po rriten perpjekjet per mundesite qe jepin teknologjite e reja ne rritjen e permasave te ndermarrjeve dhe te firmave per t'a rritur shfrytezimin e kapaciteteve prodhuese, ne tregtimin e prodhimeve etj. Konkurenca ndermjet ndermarrjeve lidhet ne nje mase te madhe me zhvillimin e sherbimeve qe hyjne drejtperdrejt ne procesin e prodhimit si dhe te atyre te ekonomive te vendeve te huaja te cilat duhet t'a lehtesojne kete proces. Rritja e kerkesave per sherbime eficiente qe ka ardhur nga sektoret prodhues dhe ata publike ne per gjithese, me gjithe permiresimet e ndjeshme te bera ne privatizimin e tyre si ne transport telekomunikacion etj. duhet te permiresohen me tej. Po keshtu me nje rendesi te vecante ka deficiti i buxhetit dhe qendrueshmeria e ketij deficiti ne raport me GDP-ne. Te gjitha keto kerkojne zhvillimin e infrastrukturave qe jane te nevojshme per procesin e prodhimit si dhe te mungesave qe vihen re ne sherbimet publike kryesore si shendetesa, sistemi arsimor, sistemi i pensioneve etj. Per kete po vazhdohet dhe po percaktohen dhe me mire si deri tani sektoret prioritare te prodhimit dhe publike ku do te kryhen investimet afatshkurera te ardhshme. Po ashtu po behen perpjekje qe te mos kete ndryshime te shpeshta ne priorititetet dhe ne zhvendosjen e investimeve, gje qe po behet nepermjet zbatimit ne ekonomi te kerkimeve dhe zhvillimeve ne fushen e politikave ekonomike.

Duke pranuar se stabilizimi ekonomik tek ne po kalon neper dy fazat: stabilizimin dhe ndryshimin e sistemit mund te themi se megjithese ato po realizohen njekohesisht jemi ne fillimet e fazes se dyte,

d.m.th. ndryshimit te sistemit. Kjo do te thote se programi i stabilizimit dhe ai i zhvillimit afatmesem po realizohen ne teresi.

Gjate gjashtemujorit te dyte nje faktor i rendesishem per mbeshtetjen e zhvillimit ekonomik ka qene zgjidha e problemit te borxhit te jashtem, sepse ajo ndihmoi edhe ne korrigjinin sado te vogel te ndonje cekilibri ne ekonomi. Kjo e cliroi ekonomine tone nga barra e borxheve dhe hapi rrugen per te patur investime me te medha te huaja ne Shqiperi. Zgjerimi i Ofertes se Parase ka qene i krahasueshem me rritjen e prodhimit. Disniveli midis tyre nuk eshte influencuar kryesisht nga presionet inflacioniste, por ajo ka perfshire brenda ne nje fare mase komercializimin e ekonomise dhe zgjerimin e shpenzimeve te sektorit publik, duke kerkuar nje rritje te likuiditeteve. Edhe kushtet e tjera themelore makroekonomike kane qene te stabilizuara ne vecanti dhe zhvillimi ne operacionet e buxhetit te shtetit ka ndikuar pozitivisht ne objektivat e Politikes Monetare te Bankes se Shqiperise. Po ashtu objektivat kryesore makroekonomike te politikes monetare te Bankes se Shqiperise kane ndikuar ne permiresimin e kostos se parase dhe te kredise ne ekonomi.

Rritja e qendrueshme ekonomike varet jo vetem nga kursi i jashtem i politikes se brendshme ekonomike vacanerisht ne fushen e kursimeve, investimeve dhe te stabilitetit financiar, por edhe nga nje numer faktoresh te jashtem sic jane rritja e eksportit si dhe depertimi ne tregjet e huaja. Pamjaftueshmeria e fondeve te investimit, nje nivel i caktuar i investimeve te huaja dhe i ndihmave zyrtare, perqindjet e interesit etj. jane nder pengesat kryesore te rritjes ekonomike ne nje periudhe afatmesme. Duhet thene se gjate vitit 1995 kushtet e brendshme dhe te jashtme qe i permendem me siper etj. kane qene mjaft te favorshme.

3. BILANCI I PAGESAVE

Permiresimet e pozicionit te jashtem te Shqiperise per vitin 1995 reflektojne zhvillimet pozitive ne te dy llogarite kryesore Korrente e Kapitale, te Bilancit te Pagesave (BP). Deficiti i llogarise korrente u reduktua ne 21.3 milione USD nderkohe qe raporti i tij ndaj GDP-se i shprehur ne perqindje po shkon drejt shifrave me te ulta krahasuar me vitet paraardhes. Hyrjet neto te kapitalit per kete vit jane rritur rrreth 30 per qind, por llogaria kapitale u mbyll me shifra negative te ndikuara nga shuarja e detyrimeve te akumuluara ne vitet 1980-1990. Efekti i kombinuar i zhvillimeve pozitive te BoP⁸ i perforcuar nga ndihmat ne *cash* nga jashte mundesuan rritjen e rezervave te Autoritetit Monetar me 30.6 milione USD te domosdoshme per te perballuar cballancimet e mundeshme ne sektorin e jashtem dhe krijimin e stabilitetit makroekonomik. Rezervat perballuan gjithashtu pagesat e bera per shlyerjen e detyrimeve te prapambetura, qe shenon fenomenin me pozitiv ne sektorin e jashtem. Stabiliteti i bilancit te pagesave

⁸ Shurtim i Bilancit te Pagesave

vertetohet gjithashtu nga ecuria e treguesve kryesore makroekonomike per vitin 1995. Stabiliteti i lekut, inflancioni ne renie dhe normat e qendrueshme te interesit ne kushtet e nje regjim fleksibel te kursit te kembimit jane deshmitare te mire per kete permiresim.

3.1 Llogaria korrente

Llogaria korrente gjate vitit 1995 e zvogeloi diferenca debi-kredi ne menyre te konsiderueshme, deficiti i saj u reduktua ne 21.3 milione USD, qe do te thote sa gjysma e deficitit te nje viti me pare. Shkurtimi i deficitit korrent reflekton zhvillimet pozitive prej 29 milione USD ne llogarine e sherbimeve dhe 35 milione USD ne llogarine e te ardhurave. Nga ana tjeter deficiti korrent perjashtuar transfertat shteterore shenoi edhe ai nje permiresim duke u zvogeluar me 8.3 per qind. Raporti i ketij deficiti korrent ne perqindje ndaj GDP kundrejt vitit 1994 u permiresua dhe vleresohet me 1 per qind.

Tregtia e Jashtme

Ndersa ekspansioni ekonomik dhe rritja e te ardhurave te disponueshme cuan ne rritjen e importeve per 13 per qind ne terma nominale per 1995, permiresimet ne kapacitetin prodhues dhe konkurrues te ekonomise Shqiptare rriti eksportin e mallrave me 45 per qind. Si rrjedhim transaksionet e tregtise se jashtme per vitin 1995 vleresohen ne 885 milione USD (142 milione USD me i larte se ne vitin 1994). Pavaresisht nga kjo, per shkak te volumit me te madh te importit ne krashtsim me eksportin, deficiti tregtar i mallrave u perkeqesua me 15 milione USD duke arritur shifren 475 milione dollare. Ne fund te vitit raporti i eksporteve me importin ne terma nominale u rrit me 7 pike perqindje ne 30 pike perqindje, qe do te thote se mund te financoje vete 7 per qind te importit me shume. Deficiti tregtar pa ndihmat ne fund te vitit vleresohet ne 434 milione USD, ndersa importi i ndihmave ashtu sic edhe pritej, ra 15 per qind.

Eksportet ne vitin 1995 u rriten 63 milione USD ose 45 per qind me shume se ne vitin 1994. Vellimi i eksporteve tregoi nje tendence ne rritje deri ne tremujorin e trete qe rregjistroi dhe nivelin maksimum te tyre per vitin per tu pasuar nga nje renie e lehte ne te katertin. Statistikat e tregtise te jashtme tregojne se nuk ka ndryshime te dukshme ne strukturen e eksporteve. Ne totalin e tyre vazhdojne te dominojne mallrat industriale: mallrat me material te porositesit dhe te industrise nxjerrese perpunuese te mineraleve.

Rritja e vellimit te per gjithhem te eksportit ne per gjithesi i perket zgjerimit te ofertes nga eksportuesit shqiptare ne tregjet nderkombetare. Muajt qe shenuan nivelet maksimum dhe minimum per

eksportin ishin perkatesisht korriku dhe janari. Forcimi i lekut, gjate vitit 1995, nuk pati efekte negative ne vellimin e per gjithshem te eksportit.

Duke u ndalur ne zerat e vecante te eksportit verehet se ka nje renie te peshes se eksporteve tradicionale ne totalin e eksporteve. Te ardhurat nga eksporti i produktave me material te porositesit u rriten me 32 per qind. Brenda ketyre eksporteve rritje me te madhe paten eksportet e artikujve te veshjes me 60 per qind (keto eksporte perbejne 51 per qind te totalit te ketij grupi). Pjesa tjeter i takon eksportit te kepuceve i cili u rrit vetem me 12 per qind. Pesha e ketij grupi ne totalin e eksporteve kete vit ra me 2 per qind.

Eksporti i industrise se kromit zuri kete vit rrreth 7 per qind me pak ne totalin e eksporteve. Krahasuar me vitin 1994 eksporti i tyre ra me 28 per qind. Ne eksportet e kesaj dege peshen me te madhe e ze eksporti i Ferrokromit me rrreth 60 per qind, i cili kete vit pati nje renie prej 53 per qind, nderkohe qe vlen te permendet rritja me rrreth 2.5 here e eksporteve te Koncentrat Kromit, dhe me 105.2 per qind te eksporteve te Mineral Kromit. Eksporti i tyre ka pasur karakter te theksuar sezonal te ndikuar nga faktori cmim, megjithate rritja e ofertes ka qene nje faktor i dyte i rendesishem ne ecurine e ketyre eksporteve.

Te ardhurat nga eksporti i bimeve mjeksore-eterovajore shenoj nje rritje me 10 per qind krahasuar me nje vit me pare. Eksporti i Duhanit kete vit rregjistroi 16 per qind renie. Krahasuar me vitin 1994 vihet re nje ndryshim ne sezonalitetin e shperndarjes se ketyre eksporteve; nderkohe qe ne vitin 1994 6-mujori i pare pati vetem 3 per qind te eksporteve te duhanit ne vitin 1995 eksporti u perqendrua ne 6-mujorin e pare.

Eksporti i produktave ushqimore pesoi nje renie prej 22 per qind kundrejt 1994, shkak per kete u be renia e eksportit te peshkut. Keto te fundit qe dominojne me 55 per qind totalin e eksporteve ushqimore, kete vit kane rene me 34 per qind, nderkohe qe eksporti i kermillit ruajti te njejtat shifra si nje vit me pare.

Importi i mallrave, arriti shifren prej 679.8 milione USD qe krahasuar me vitin paraardhes do te thote 13 per qind importe me shume. Vlera e importeve pa perfshire ndihmat llogaritet 639 milione USD ose 15 per qind me e larte. Importet ndihma treguan perseri nje tendence ne renie me 7 milione dollare nga 48 milione USD ne vitin 1994. Ecuria e importeve tregon se u luhaten gjate gjithe vitit ndermjet vlerave 43 dhe 67.4 milione USD respektivisht ne gusht e qershor. Viti 1995 nuk solli ndryshime te dukshme ne strukturen e importeve. Ashtu si edhe ne 1994 importet u dominuan nga makineri dhe pajisje, mallrat ushqimore dhe pasohen nga ato elektro-shtepiake, importet e karburanteve,

importet e automjeteve etj. Ashtu sikurse edhe me eksportet per vitin 1995 verehet nje renie e peshes se ketyre zerave, ne totalin e importeve kundrejt nje viti me pare.

Importi i grupmallrave ushqimore qe ze peshen kryesore ne totalin e importeve, pas atij te makinerive dhe pajisjeve, rregjistroi nje rritje prej 6 per qind. Rritje te konsiderueshme brenda ketij grupei paten importet e frutave me 2.7 here, mishi dhe nenproduktet e tij rane me 8 per qind dhe ushqimet me 6 per qind. Ky grupmall domimohet nga ushqimet qe zene 68 per qind te totalit, nderohe qe frutat perbejne vetem 12 per qind te tij, gje qe shpjegon ndikimin e vogel qe pati rritja e tyre per kete grupmallrash.

Importet e paisjeve elektro-shtepijke dhe te automjeteve pesuan nje renie perkatesisht me rreth 33 dhe 25 per qind qe solli si rrjedhim zvogelimin e peshes se tyre ne totalin e per gjithshem te importit nga 10 ne 6 per qind per pajisjet elektro-shtepiake dhe nga 10 ne 9 per qind per automjetet krahasuar me 94, megjithate keto grupmallra vazhdojne te jene nder grupmallrat kryesore te importit.

Importi i karburanteve vazhdoi te ruante edhe kete vit shifra te larta, por pa mundur t'i shpetojne fenomenit te per gjithshem te vitit, zvogelimit te peshes me 1 per qind.

Fenomen tjeter dominues ka qene rritja e kerkeses per disa grupmallra qe zene nje peshe shume te vogel ne totalin e importit. Keti permendim importet ne pelhura tekstili, me peshe rreth 2 per qind ne totalin e importeve, qe jane rritur me 75 per qind ne krahasim me vitin e kaluar. Prodhimet Farmaceutike shnuan per vitin 1995 nje rritje prej 30.6 per qind, duke zene 2 per qind te totalit te importeve. Importet ne kimikate inorganike u rriten me 16 per qind dhe zene vetem 1 per qind te totalit te importeve. Importet ne Sapune Detergjent u rriten me 27 per qind dhe pesha e tyre ne totalin e importeve eshte 1 per qind.

Tregtia e jashtme vazhdon te jete teresisht e orientuar me vendet e Evropes Perendimore, megjithate verehet nje zgjerim ne aktivitetin tregtar me vendet fqinje e ato Lindore. Tregjet kryesore te importit ishin Italia me rreth 44 per qind, Greqia me 28.5 per qind.

Deficiti i tregtise se jashtme ne mallra u pasua nga nje tjeter deficit. Eshte fjala per deficitin e llogarise se sherbimeve, i cili me 59 milione dollare perfaqson nje reduktim per 33 per qind kundrejt 1994. Zvogelimi i deficitit ishte kombinim i nje renie prej 7.5 per qind ne totalin e sherbimeve te blera nga jorezidentet dhe rritjes se totalit te sherbimeve te siguruara per jorezidentet 26 per qind. Pesha e bilancit te sherbimeve ne llogarine korrente perjashtuar transfertat shteterore u zvogeluva nga 55 per qind ne 40 per qind. Me perjashtim te sherbimeve te turizmit te gjithe zerat e tjere e myllen vitin me deficit ashtu sikurse edhe ne vitet paraardhese.

Rritja prej 15 milione USD ne te ardhurat nga sherbimet e siguruara per jorezidentet erdhen kryesisht si rrjedhoje e 7 per qind rritje ne arketimet nga turizmi qe eshte aktiviteti kryesor arketues i sherbimeve (me 67 per qind te totalit te tyre). Zhvillimet pozitive ne turizmin e organizuar privat (celja e hoteleve lluksoze qe kane nje kosto koheqendrimi me te larte ,si dhe ndryshimi i struktures se neteve hoteliere ne favor te ketyre hoteleve) bene qe te prishej lidhja korelatieve ndermjet numrit te turisteve te hyre dhe te ardhurave nga turizmi. Megjithese numri i turisteve te hyre ra me 11 per qind te ardhurat nga turizmi u rriten me 7 per qind, shprehur ne shifra absolute ky efekt ishte 5 milion USD.

Deficiti i bilancit te sherbimeve pa turizmin do te ishte 120.7 milione USD ku reth 45 per qind dhe 37 per qind e ketij te fundit u krijuan perkatesisht nga deficiti i sherbimeve te asistences teknike dhe te transportit. Deficiti i sherbimeve te transportit eshte 44.5 milione USD ose 13 per qind me i larte, krahasuar me vitin 1994. Zgjerimi i ketij deficiti ka ardhur si rezultat i rritjes se deficitit te transpotit te mallrave 7 per qind kundrejt nje viti me pare. Shkaku kryesor i te cilit ka qene rritja e importit te mallrave 13 per qind. Ne te njeften kohe kemi pasur edhe nje rritje te deficitit te sherbimeve per transportin e pasagjereve 45 per qind krahasuar me 1994.

Bilancin negativ te sherbimeve e thelluan me tej deficiti i sherbimeve te tjera me reth 55 milione USD⁹. Faktori kryesor ne kete ndryshim ka qene ulja e importeve te sherbimeve te asistences teknike (qe ze reth 90 per qind te totalit per importin e ketyre sherbimeve) me reth 23 milione dollare. Ulja e deficitit te sherbimeve qeveritare me 33.8 per qind, nuk pati ndonje ndikim te dukshem.

Bilanci i te ardhurave ne fund te vitit rregistroi shifren 38.3 milione USD, qe do te thote nje rritje e shpejte prej 14 milione USD nga nivel i 1994. Dy jane arsyet kryesore qe qendrojne pas kesaj rritjeje. Se pari, per pasoje te reduktimit te detyrimeve te prapambetura te Shqiperise (shih me poshte), pagesat per interesat e borxhit te jashtem rane ne 24 milione dollare ne 1995 nga 41 milione USD ne 1994. Se dyti, te ardhura te larta mbi mjetet e zotruara nga Autoriteti Monetar dhe bankat tregtare u rriten me 28 milione USD, ose sa dyfishi i te ardhurave te nje viti me pare. Te ardhurat e pagueshme per investitoret e huaj perbejne fenomenin me te ri per bilancin e pagesave. Keto interesa negative u shfaqen ne muajin shtator dhe ne fund te vitit rregjistruan nje shifer 1.5 milione USD¹⁰.

Transfertat ne mallra dhe sherbime (private e shteterore) ndihmuani ne ngushtimin e deficitit te mallrave, sherbimeve e te ardhurave me 88 per qind te tij (pa transfertat ky deficit do te ishte 533 milione USD). Megjithate sufici i tyre u zvogelua per 20 milione dollare nga 491 milione USD qe ishte ne ne 1994. Brenda kesaj kategorie bien ne sy ndryshime te medha ne strukturen e transfertave shteterore (qe kete vit paraqiten 4 per qind me te larta) ne favor te ndihmave ne *cash* nga reth 1 per

⁹ Krahasuar me vitin 1994 ky deficit u ul me 37 per qind

qind ne 38 per qind dhe ne disfavor te atyre ne “mallra e te tjera” dhe “asistence teknike” qe rane perkatesisht me 10 dhe 26 pike perqindje. Ndryshimi i srtuktures eshte kryesisht pasoje e rritjes se transfertave ne cash me 47 milione USD kundrejt vitit te kaluar. Transfertat private ashtu sic edhe pritej u zvogeluan me 3 per qind kundrejt vitit te kaluar. Struktura e ketyre transfertave vazhdon te dominohet nga *cash-i*, megjithate pati nje rritje te transfertave qe kalojne nepermjet sistemit bankar. Rritja gati dy here e transfertave nga refugjatet u shoquerua me rritjen e transfertave private negative (nga brenda jashte) rreth 5 here kundrejt 1994¹¹, qe perben shkakun kryesor pas zvogelimit me 3 perqind ne bilancin e tyre.

3.2 Llogaria Kapitale

Hyrje te larta valute nga investimet e disbursimi i kredive te huaja, si dhe shuarja e detyrimeve te prapambetura perbejne momentet kryesore te llogarise kapitale per vitin 1995. Permiresimet ne bazen rregulluese te hyrjeve dhe te daljeve te kapitalit ne Shqiperi ne vitin 1994 me qellim nxitjen e hyrjeve te kapitaleve sipas te cilit, cdo investor i huaj, ne perputhje me Ligjin "Mbi investimet e huaja ne Shqiperi", mund te transferoje kapitalin e tij dhe liberalizimi i transferimit te kapitalit per disa raste te tjera per te cilat me pare kerkohej miratimi i Bankes se Shqiperise dha rezultate pozitive gjate vitit 1995.

Ne dallim nga vitet paraardhes llogaria kapitale u mbyll me shifra negative. Deficiti i saj ishte 7 milione USD krahasuar me suficitin prej 78 milione dolare ne 1994. Faktori kryesor qe ka manipuluar shifrat e llogarise kapitale e financiare ka qene shuarja e detyrimeve te prapambetura dhe procedurat e rregjistrimit te transaksioneve perkatese ne pasqyren e bilancit te pagesave.

Fenomeni me pozitiv dhe qe ka dominuar llogarine kapitale per periudhen ne vezhgim pasqyron ndryshimet pozitive ne fushen e borxhit te jashtem. Marreveshet e nenshkuara ne muajin gusht zvogeluan detyrimet e prapambetura te Shqiperise me 480 milione USD dhe u shoqueruan nga falja e nje pjese te tij prej 383 milione USD, gje qe solli si rrjedhim fryrjen e transfertave kapitale me te njejten vlere. Zvogelimi i detyrimeve te prapambetura coi ne rritjen e detyrimeve afatgjata me 180 milione USD, nga te cilat vetem 83 milione USD erdhen si resultat i disbursimeve nga kredite e huaja, (borxhi i ri); pjesa tjeter eshte rrjedhoje e procedurave per rregjistrimin e shuarjes se detyrimeve te prapambetura dhe riorganizimin e borxhit te jashtem (e njejtë gje mund te thuhet edhe per shlyerjet e principalit te maturuar). Keto disbursime u realizuan nepermjet 42 linjave te kreditit afatgjate qe ne fund te vitit e cuan borxin e livruar pezull ne shifren 246.4 milione USD qe perfaqson 10 per qind te GDP. Ky borxh ne pjesen me te madhe te tij me rreth 75 per qind eshte borxh i sektorit rezident shteteror, 24 per

¹⁰ Te ardhua nga investimet direkte ne Shqiperi, sipas statistikave te sistemit bankar (BKT)

qind eshte borxhi i sektoreve te tjere dhe pjesa tjeter eshte detyrim i sistemit bankar. Totalit te ketyre disbursimeve i shtohet edhe 11 milione USD nga Fondi Monetar Nderkombetar kundrejt 22 milione ne vitin 1994. I gjithe borxhi eshte disbursuar ne monedha te forta USD, SDR dhe DEM. Huadhenesit kryesore jane Banka Boterore, Gjermania, Italia dhe Banka Evropiane per Zhvillim e Rindertim perkatesisht me 57, 16, 11 dhe 7 per qind.

Ashtu si ne vitet parardhes, gjate vitit 1995 investimet e huaja luajten nje rol themelor ne levizjet e kapitalit me nje hyrje prej 70 milione USD ose 24 per qind me te larte se nje vit me pare. Por perqindja e influkseve te investimeve ne totalin e influkseve te kapitalit u zvogelua kundrejt vitit 1994 me 3 pike perqindjeje. Investimet e huaja kane pasur karakterin e investimeve direkte dhe jane drejtuar kryesisht ne industri e ne sherbime.

Investimet e rezidenteve jashte, te shprehura ne depozitat e sistemit bankar, edhe per kete vit perbenin pjesen dermuese te daljeve te valutes qe ishin 42 milione USD, nderkohe qe ritmi i rritjes se tyre u zvogelua gati 1.7 here. Megjithese rritja e mjeteve ne valute te huaj te mbajtura nga sistemi bankar dhe nga publiku per vitin ishte 21.5 per qind me e larte se nje vit me pare, totali i mjeteve te huaja te zoteraura nga rezidentet ra 18 per qind si rrjedhoje e zvogelimit te depozitave te Sistemit Bankar.

Kapitalet e siguruara gjate vitit 1995 nga “Kredite Tregtare” jane vetem 1 milione USD, dhe krahasuar me vitin e kaluar financimi nepermjet kredive tregtare u pakesua me rreth 7 milione USD.

1.3.3 Zhvillimet ne Rezerven Valutore dhe administrimi i saj

Viti 1995 shenoi nje rritje te rezervave me 30.6 milione dollare amerikane ose 43 per qind me pak krahasuar me rritjen e nje viti me pare. Rritja e mjeteve te rezerves erdhi teresisht nga rritja e rezervave ne mjete valutore. Ne fund te vitit 1995 stoku i rezervave valutore kapi shumen 240.3 milione dollare amerikan. Rritja e ketyre rezervave u kushtezua nga mareveshjet per zgjidhjen e borxhit te jashtem. Pagesat e bera ne kuadrin e ketyre marreveshjeve paten nje ndikim negativ neto ne zvogelimin e rezervave ne mjete valutore te Autoritetit Monetar me 71 milione USD. Ndihma nga Komuniteti Evropian dhe Banka Boterore e zbuten efektin negativ te pagesave te borxhit te jashtem per 47 milione USD.

Niveli mesatar vjetor per 1994, i rezerves se perdonshme valutore i shprehur ne jave import ka qene 18.5 jave import nga 12.5 jave qe ishte ne vitin 1994.

¹¹ Sipas te dheneve te sistemit bankar

II. POLITIKA MONETARE DHE OFERTA E PARASE

1. OBJEKTIVAT E POLITIKES MONETARE

Ne kuadrin e ruajtjes se Stabilititetit Makroekonomik dhe te ndryshimeve te ekonomise sone ne nje ekonomi tregu per te arritur objektivin perfundimtar te Politikes se saj Monetare qe eshte stabiliteti i cmimeve, Banka e Shqiperise ka zgjedhur, per nje periudhe afatmesme, si objektiv te ndermjetem Agregatin Monetar M3 (Oferten e Parase te matur nga agregati M3). Keshtu ne Programin Monetar per vitin 1995 ishte percaktuar nje rritje e M3 prej 23 per qind. Ne baze te ketij supozimi do te kishim nje rritje prej 6 per qind te GDP - se dhe nje inflacion vjetor prej 10 per qind. Gjate kesaj periudhe Banka e Shqiperise do te garantonte nje minimum financimi prej 4 miliarde leke per Qeverine. Mjetet Valutore Neto (NFA) do te mbeteshin te pandryshuara, pervec rasteve te rritjes se kerkeses ose te tejkalimit te Rezervave Valutore te bankave tregtare prane Bankes se Shqiperise.

Edhe gjate vitit 1995 Banka e Shqiperise vazhdoi te zbatoje nje politike monetare te shtrenguar ne kontrollin e Ofertes se Parase, e koordinuar mire kjo me nje politike fiskale te pershatshme per te parandaluar presionet inflacioniste te kerkeses se brendshme, qe mund te conin ne cbalancime ne ekonomi. Ne perputhje me objektivat e politikes monetare per te siguruar nje zgjerim te tille te Ofertes se Parase, qe te mbeshtese nje rritje prodhimi ne nivelet potenciale te tij si dhe nje nivel te caktuar te inflacionit per nje periudhe afatmesme, Banka e Shqiperise vazhdoi perdonimin e instrumenteve te tille si: kufiri kredise, rezerva e detyrueshme, rifinancimi etj.

Gjithashtu, Banka e Shqiperise i kushtoi vemendje te vecante rezervave te teperta te bankave te nivelit te dyte, administrimit me te mire te likuiditeteve si dhe zhvillimeve te bazes monetare..

Niveli i larte i rezervave te teperta te trasheguara nga viti i meparshem, i vuri ato ne qender te vemendjes te politikes monetare te Bankes se Shqiperise. Zvogelimi i tyre u realizua kryesisht, nepermjet forcimit te tregut te Bonove te Thesarit, qe coi ne rritjen e efektivitetit te Politikes Monetare, ne forcimin e lidhjes ndermjet Bazes Monetare dhe Parase Gjithsej si dhe ndikoi ne ndryshimet ne tregun e parase (perqindjet e interesit).

Per programimin e Bazes Monetare u hartuan dy skenare qe ndryshonin njeri nga tjetri nga niveli dhe menyra e financimit te deficitit buxhetor nga Banka e Shqiperise. Ky programim do te realizohej vetem nepermjet rritjes se cilesise se funksionimit te instrumenteve te perdonura nga Banka e Shqiperise.

Sipas skenarit te pare, Banka e Shqiperise duhej t'i mbante rezervat e teperta ne leke ne nje nivel te tille qe te mbulonin rreth 60 per qind te deficitit buxhetor. Ne kete rast, kredia e saj per Qeverine do

te ishte shume me e madhe nga sa e lejonte “Ligji per Banken e Shqiperise”. Si rrjedhoje, ajo duhet te siguronte financim shtese per Qeverine nepermjet blerjes se letrave me vlere ne ankandet e tyre dhe vetem 40 per qind e deficitit buxhetor do te mbulohej nga bankat dhe publiku nepermjet blerjes se letrave me vlere.

Sipas skenarit te dyte, Banka e Shqiperise do te financonte deficitin buxhetor deri ne kufirin ligjor (kufiri ligjor ishte 10 per qind i te ardhurave te buxhetit te shtetit te realizuara ne vitin e meparshem), pa marre pjese ne ankandet e letrave me vlere dhe rreth 71 per qind nepermjet tregut¹². Ne kete rast, rezervat e teperta te bankave do te binin ndjeshem.

Banka e Shqiperise, iu permbyt skenarit te dyte te programimit te Bazes Monetare, si persa i perket kreditit direkt te saj per Qeverine d.m.th. ne masen e 4.6 miliarde lekeve, ashtu edhe te rezervave te teperta te bankave.

Hartimi i Programit Monetar dhe percaktimi i instrumenteve qe u perdoren per realizimin e tij u be mbi bazen e statit aktual te zhvillimit ekonomik te vendit, mbi bazen e struktures institucionale etj. Per arritjen e efektivitetit optimal te perdonimit te ketyre instrumenteve ne kushtet e nje zhvillimi te caktuar te sistemit tone finanziar u harmonizuan me mire instrumentet direkte me ato indirekte.

Megjithate, sic e kemi permendur edhe me pare, ne fund te vitit 1995 patem nje tabllo te ndryshme nga ajo qe ishte parashikuar. Prodhimi ishte rreth 2 here me i larte, inflacioni ne kufij te ulet si dhe pozicioni valutor i permiresuar ndjeshem. Nderkohe kjo rritje e prodhimit krijoj mundesi per te rritur deficitin buxhetor me rreth 2 miliarde leke. Te gjithe keta faktore shkaktuan rritjen e Ofertes se Parase ne kufij me te larte se ata te parashikuar ne Programin Monetar.

2. INSTRUMENTET MONETARE

Politika monetare e zbatuar para mesit te vitit 1992 ishte krejtesisht pasive, me nje deficit te buxhetit dhe te ndermarrjeve te financuar automatikisht. Humbja e plete e kontrollit mbi politiken e buxhetit dhe te te ardhurave gjate vitit 1991 dhe ne fillim te vitit 1992 coi ne nje zgjerim te shpejte te kreditit te brendshem te Qeverise dhe te ndermarrjeve. Vetem me krijimin e Bankes Qendrore, ne gjysmen e dyte te vitit 1992, u be i mundur fillimi i kontrollit mbi rritjen e Ofertes se Parase dhe kreditit duke iu imponuar masa shtrenguese per buxhetin ndermarrjeve shteterore.Ky kontroll u be i mundur fillimisht me ane te instrumenteve direkte, per te kaluar kohet e fundit ne perdonimin e harmonizuar te te dy llojeve te instrumenteve: direkte dhe indirekte.

¹² ¹² Ne fakt u realizua 75 per qind.

2.2.1. Instrumentet Direkte

Politika Monetare, kryesisht eshte mbeshtetur ne instrumentet direkte te kontrollit monetar, kjo e kushtezuar nga gjendja fillestare e Sistemit Bankar dhe funksionimi jo i mire i tregut formal te kreditit. Qe nga mesi i vitit 1992, sasia e kreditit u kontrollua nepermjet kufirit te kreditit banke-per-banke te zbatuar mbi kreditin neto ne sektorin joshteteror. Per te siguruar fleksibilitet dhe per te inkurajuar per transaksionet bankare, bankat tregtare u lejuan te mund te tregtojne lirisht kufirin e kreditit ndermjet tyre.

Fillimisht, per shkak te vonesave te medha ne raportim nga bankat tregtare, monitorimi i ketyre kufijve ishte i komplikuar. (Nga fundi i vitit 1993 keto probleme u reduktuan ndjeshem dhe ne vazhdim, Banka e Shqiperise eshte perpjekur te rregulloje cdo muaj kufijte, me qellim qe te reagoje me me shpejtesi ndaj ndryshimeve dhe nevojave ne zhvillimet e kredise). Gjate vitit 1994, per shkak te rritjes se shpejte te kredive te pakthyera ne afat, kufijte u ulen dhe shtesa e kredise se bankave shteterore per te ardhmen do te behej ne se do te kishin permiresime te mundshme ne ecurine e grumbullimit te kredive te dhena.

Viti 1994 nuk solli ndonje te re persa i perket zbatimit ne praktike te ketij instrumenti. Duhet pranuar se edhe gjate 1995, veprimi i tij nuk ka qene gjithmone i njejte duke u zbehur ne tremujoret e pare dhe duke luajtur nje rol me dominues ne fund. Pikerisht jonjetrajtshmeria e siperpermendor perben nje fenomen i cili duhet korrigjuar.

Historikisht perqindjet e interesit kane luajtuar nje rol shperndares te burimeve financiare. Ato mbeten te pandryshuara deri ne vitin 1990. Depozitat perfitonin perqindje nominale shume te ulta (0.5-3.0 per qind per vit) krahasuar me perqindjen zyrtare te inflacionit te barabarte me zero. Ne anen tjeter, deri ne fund te vitit 1991, ne perqindjet e huadhenies nuk ekzistonin dallime ndermjet tyre (1-2 per qind). Per here te pare ne nentor te 1991 u be nje rishikim i pergjithshem i perqindjeve te interesit, duke theksuar rendesine e tipeve te ndryshme te maturimit per depozitat dhe duke diferencuar perqindjet e kredise sipas sektoreve te ekonomise. Megjithese rritja e perqindjeve te interesit nuk ishte ne perpesetim me rritjen e shpejte te inflacionit, duke bere qe perqindjet e interesit ne leke ne terma reale te ishin thellesisht negative.

Me fillimin e Programit Stabilizues (6-mujori i dyte i vitit 1992), kalimi ne perqindje interes pozitive ne terma reale, u konsiderua si themelor per mobilizimin e burimeve financiare per investime si dhe per thithjen e te ardhurave ne formen e transfertave nga jashte. Me qellim qe te siguroheshin perqindjet pozitive ne terma reale, perqindjet e interesit per depozitat dhe kredine u rriten ne menyre te konsiderueshme. Keshtu, perqindja per depozitat dhe kredite me maturim 12-mujor u be perkatesisht 32

per qind dhe 39 per qind. Ne te njejten kohe Banka e Shqiperise financonte bankat tregtare me nje interes prej 40 per qind.

Ne per gjigje te nje ecurie te kenaqshme te inflacionit dhe stabilitetit te lekut, gjate vitit 1993 perqindjet baze¹³ te depozitave dhe te kredise u zvogeluan me 4-9 pike perqindjeje ne qershori te 1993, duke lene nje difference te madhe ndermjet perqindjeve te interesit per depozitat dhe te atyre per kredine. Keto perqindje u zvogeluan perseri ne janar 1994, duke zvogeluari diferenca ndermjet interesave per depozitat dhe atyre per kredi.

Gjate veres se vitit 1994, leku u rivleresua ndjeshem (nga 100 leke per 1 USD ne maj ne rrith 84 leke per 1 USD ne mes te gushtit). Kjo situate e detyroi Banken e Shqiperise te zvogelonte perqindjet baze te interesave tri here, gjate muajve gusht dhe shtator, me nje ulje te per gjithshem prej 5.5 pike perqindjeje per depozitat me afat maturimi 12-mujor. Keshtu perqindjet baze te reja te interesave per keto lloje depozitash dhe kredish u bene respektivisht 16.5 per qind dhe 20 per qind. Perqindjet e interesit per depozitat dhe kredite me afat maturimi 6-mujor dhe me shume, mbeten me te larta se sa perqindja e inflacionit pas cdonjerit nga keto ndryshime.

Per te inkurajuar bankat qe te jene me aktive ne percaktimin e interesave, nje bande me plus-minus 2 pike perqindjeje u vendos mbi perqindjen baze, ne mes te vitit 1993. Kufiri i poshtem i bandes per depozitat u caktua si nje minimum i detyrueshem per t'u zbatuar.

Gjate vitit 1995, politika e Bankes se Shqiperise ne lidhje me perqindjet e interesit ka synuar:

- ne mbajtjen e interesave ne nivele reale pozitive te pranueshme nepermjet rregullimit gradual te interesit nominal ne perputhje me uljen e inflacionit dhe zhvillimet e tjera ekonomike dhe monetare; E ne kete kuader edhe ngushtimin e differences se normave te interesit midis llojeve te depozitave;
- ne zvogelimin gradual te intervalit ndermjet interesit per depozitat dhe atij per kredite;
- ne zvogelimin gradual te intervalit te perqindjeve te interesit te tregut formal me perqindjet e interesit te tregut joformal, i cili po paraqitej si nje treg konkurruesh;
- ne uljen e kostos se huamarjes per te nxitur investimet ne ekonomi si dhe ne uljen e kostos se shpenzimeve te buxhetit.

Zhvillimet ne nivelin e inflacionit, stabiliteti i lekut kundrejt valutave te tjera gjate vitit 1995, si dhe rritja e vazhdueshme e depozitave ne leke, krijuan kushte per uljen e metejshme te perqindjeve te

interesit. Ne kete vazhdimesi, Banka e Shqiperise ndryshoi banden e normave te interesit dy here me pothuajse 1 per qind gjate vitit 1995 ne muajt korrik dhe tetor (tabela 3). Gjithashtu, per te ndryshuar strukturen e depozitave me afat, per t'i permiresuar ato ne drejtim te depozitave 3-mujore, u ngushtua diferenca e normave te interesit ndermjet ketyre dy lloj depozitash.

Forcimi i metejshem i tregut primar dhe hapja e Burses gjate vitit 1996 si dhe privatizimi i bankave shteterore, do te beje te mundur qe perqindjet baze te interesit, si nje instrument ne duart e Bankes se Shqiperise, ta luajne me mire rolin e tyre ne ekonomi, duke kaluar gradualisht ne interesa te vendosura ne treg.

2.2.2. Instrumentet Indirekte

Nje proces i gjate dhe i tere perqindjet qe ka qene i lidhur me reformimin e Bankes Qendrore dhe reformen ne Sistemin Bankar ka cuar ne nje tranzicion gradual dhe te kujdeshem drejt kontrollit indirekt te Ofertes se Parase nepermjet perdonimit te tregut. Ka kohe qe nje sere instrumentesh te rendesishem te kontrollit indirekt jane futur ne perdonim per t'a bere kontrollin monetar me efektiv dhe kur ndikimi i instrumenteve direkte eshte tejkaluar. Behet fjale per instrumentet qe mbeshteten ne treg si rezervat dhe likuiditetet e detyrueshme, perqindja e rifinancimit, si dhe tregu i Bonove te Thesarit. Banka e Shqiperise gjate vitit ishte me e afte, ne cilesine e saj si Banke Qendrore per te ndikuar mbi likuiditetet e bankave tregtare nepermjet rifinancimit, remunerimit te rezervave te teperta dhe blerjes ose shitjes te valutes nga bankat tregtare dhe byrote e kembimeve.

Banka e Shqiperise ka kerkuar qe cdo banke tregtare te depozitoje prane saj (pa asnje perqindje interes), 10 per qind te totalit te depozitave ne leke dhe ne valute si rezerva te detyrueshme, duke percaktuar keshtu Oferten e Parase rezevre, duke ndikuar ne likuiditetet e bankave. Qe nga fundi i vitit 1993 dhe me vone ne perqindje te gjitha bankat kane plotesuar rezervat e detyrueshme. Ne mesin e vitit 1994, Banka e Shqiperise forcoi zbatimin e rezerves se detyrueshme ne perputhje me lethesirat e reja te rifinancimit te krijuara nga vete ajo. Mosplotesimi i rezerves se detyrueshme, ka per pasoje transferimin automatik te fondeve nga rezervat e teperta te tyre ose ne mungese te tyre aplikohet paradhenie nje perqindjeje penalizuese¹⁴.

Ne perputhje me situaten aktuale te zhvillimeve ekonomike dhe monetare, gjate vitit 1995, ky instrument vazhdoi te ishte nje instrument efektiv, funksionimi i te cilit eshte permiresuar si ne drejtim te procedurave ashtu dhe ne drejtim kontrollit te Ofertes se Parase.

¹³ Behet fjale per perqindje nominale interes.

¹⁴ Ne kohen e prezantimit perqindja penalizuese per rezerven e paplotesuar merrte per baze: perqindjen e rifinancimit plus 15 pike perqindjeje per depozitat ne leke dhe perqindjen e depozitave 6-mujore ne USD plus 5 pike perqindjeje per rezerven e kerkuar te paplotesuar ne valute.

Meqe Banka e Kursimeve vazhdoi te kete perqendrim te madh te depozitave te individeve dhe nje aktivitet te kufizuar kreditimi, zhvillimet e hershme ne tregun nderbankar u pane si rruge e efektshme per kanalizimin e depozitave te individeve ne financimet e investimeve private. Megjithate zhvillimet e tregut nderbankar u ngadalesuan kryesisht si rezultat i menaxhimit te dobet te Bankes Kombetare Tregtare gjate vitit 1993. Duke filluar qe nga mesi i 1994 Banka e Shqiperise tregoi nje kujdes te vecante ne drejtim te rivenies ne funksionim te tregut nderbankar. Qellimi kryesor ishte pakesimi i kreditimit te bankave tregtare nepermjet rifinancimit si dhe zvogelimi i likuiditeteve te teperta te Bankes se Kursimeve. Qe nga ajo kohe ne rolin e huamarresve kane qene Banka Kombetare Tregtare dhe Banka Tregtare Agrare. (Banka Tregtare Agrare ka qene huamarres per shuma te vogla). Kontratat e huamarjes ndermjet ketyre bankave jane bere kryesisht nen mbikeqyrjen nga afer te Bankes se Shqiperise dhe afatet e maturimit kane qene te shkurtra, duke u luhatur nga 1 deri ne 3 muaj.

Rifinancimi vazhdoi te jetet nje instrument indirekt i politikes monetare i cili kryen nje cikel rregullimesh te projektuara per te ndikuar ne nivelin e kredise te Sistemit Bankar¹⁵ si dhe ne kontrollin e likuiditetit te tij.

Gjate vitit 1995, ky instrument u perdor per perballimin e veshtiresive te likuiditetit te bankave tregtare. Megjithate, rifinancimi i bankave (BKT) ka qene shume i rralle dhe perqindja e tij ne raport me burimet gjithsej te bankave ka ardhur duke u ulur. Kredia u eshte akorduar bankave te nivelit te dyte per nje periudhe shume te shkurter (1 dite) dhe pa ndonje kufizim nga ana sasiore.

Nga ana tjeter, ne zbatimin e perqindjeve te interesit te ketij instrumenti, Banka e Shqiperise ka ndekur vazhdimesh nivelin e inflacionit, zhvillimet monetare, si dhe ndryshimin e perqindjeve te interesit per depozitat. Keshtu, ne korrik te vitit 1995, perqindja e rifinancimit u ul ne 22 per qind dhe ne tetor ne 20.5 per qind.

Veprimet ne tregun primar dhe sekondar kerkojne zhvillimin e strukturae dhe te tregjeve financiare d.m.th. qe tregu i parase dhe ai nderbankar te funksionojne efektivisht, sepse vetem nepermjet ketyre dy te fundit nderhyrjet e Bankes Qendrore transmetohen shpejt dhe me transparence.

Bashke me zhvillimin e tregut te Bonove te Thesarit, dhe nderhyrjeve te Bankes se Shqiperise ne tregun primar pritet qe te filloje perdonimi i instrumenteve kryesore indirekte (operacionet ne treg). Gjate vitit te kaluar u persos me tej monitorimi i zhvillimeve te bazes monetare dhe zbatimi i teknikave te parashikimit te saj.

¹⁵Investimin e mjeteve te bankave te nivelit te dyte.

Zhvillimi i tregut te letrave me vlere te Qeverise per vitin 1995 ka qene nje prioritet i Bankes se Shqiperise. Per nje periudhe te shkurter Bonot e Thesarit sigurojne nje instrument qe mbart interes per Banken e Kursimeve dhe per institucione pothuajse financiare sic eshte INSIG-u. Gjithashtu, ato zvogelojne nevojen per financime te drejtperdrejta ne te ardhmen te deficitit buxhetor dhe sigurojne nje instrument te rendesishem per operacionet e ardhshme monetare indirekte, te ashtuquajturat operacione te tregut te hapur. Ankandi i pare i bonove te thesarit (me maturitet 3 mujor) u mbajt ne korrik 1994 dhe qe atehere ne per gjithesi ankandet mbahen rregullisht dy here ne muaj. Ankandet jane te hapura per te gjithe institucionet financiare, kompanite private dhe individet, perfshire ketu dhe jorezidentet (ndermarrjet publike dhe entet shteterore). Ankandet e Bonove te Thesarit absorbojne likuiditetet e Sistemit Financiar. Megjithate praktika ka evidentuar se tregu ka qene relativisht i ploget. Ai eshte dominuar nga Banka e Kursimeve dhe numri i ofertave ka qene i vogel. Per te shmangur dobesite si dhe per ta bere ate me terheqes per investitorret private, Ministria e Financave vendosi te pranoje oferta per bono me maturim 12-mujor¹⁶, interesi i te cilave ka qene rreth 2 pike perqindjeje me i larte se perqindja minimum e depozitave me te njejtin afat.

Prezantimi i Bonove te Thesarit solli nje numer ndryshimesh te rendesishme (si persa i perket anes operacionale ashtu dhe asaj politike) lidhur me financimin e deficitit buxhetor te vitit 1995.

3. TREGUESIT MONETARE

2.3.1. Baza Monetare

Paraja ne Qarkullim gjate vitit 1995 u rrit 52 per qind krahasuar me 54 per qind te realizuar gjate 1994. Duke pare ecurine ne vite te parase ne qarkullim (COB) ne perqindje ndaj Agregatit M1, pas nje rritjeje te vazhdueshme qe nga viti 1991 deri ne 1994, per here te pare ne fund te vitit 1995, ky raport mbeti i pandryshuar. Ky stabilitet, ndonese ne menyre modeste, deshmon afrimin e publikut me bankat si rezultat i nje sere faktoresh te caktuar qe kane te bejne me politiken e perqindjeve te interesit, me sistemin e pagesave, me finacimin e shpenzimeve te buxhetit te shtetit me letra me vlere te qeverise, nivelin e sherbimeve ne sportele etj.

Ne perputhje me zhvillimet e ndodhura ne totalin e depozitave qe perbejne bazen e rezerves se detyrueshme, kjo e fundit ne fund te vitit 1995 shenoi shifren 5678 milione leke, qe do te thote nje rritje vjetore prej 30.4 per qind krahasuar me 20 per qind rritje ne vitin 1994.

Rezervat e teperta ne leke, nga 9.4 miliarde leke ne fund te dhjetorit te vitit 1994, arriten ne 5.5 miliarde leke ne fund te vitit 1995. Gjendja e rezervave te teperta ne leke, e pare ne kohe, nuk reflekton

¹⁶ Per here te pare Bonot e Thesarit me maturim 12-mujor u prezantuan ne maj 1995.

kerkesen e vertete per to, por pasqyron me mire ekzistencen e nje oferte te tepert, sjellja e se ciles ne menyre te dukshme eshte e lidhur me deficitin buxhetor.

Si rezultat i ecurise se komponenteve te mesiperme, ne fund te vitit 1995, baza monetare arriti ne rrith 53.2 miliarde leke qe do te thote nje rritje vjetore ne masen 26.4 per qind. Kjo rritje ne mase te konsiderueshme pasqyron zhvillimet ne rezervat e teperta te cilat ne fund te vitit 1995 krahasuar me fundin e vitit 1994 ishin pothuajse perqyjshmuan. Shumezuesi i parase erdhi duke u rritur (nga 1.65 ne dhjetor 1994, ne 1.99 ne dhjetor 1995). Megjithate, kur nuk perfshijme rezervat e teperta ne bazen monetare, shumezuesi i parase behet me i qendrueshem¹⁷ (nga 2.1 ne 2.2).

2.3.2. Oferta e parase

Sic e permendem ne fillim te ketij kapitulli, ne perqithesi zhvillimet ne Oferten e Parase tregojne nje rritje vjetore te agregatit M3 ne masen 51.5 per qind (ne terma absolute do te thote nje rritje rrith 37 miliarde leke), rritje kjo qe ne terma absolute eshte 2.3 here me e larte nga ajo e programuar¹⁸ dhe 1.8 here me e larte nga rritja vjetore e realizuar ne vitin 1994. Megjithate, kjo rritje relativisht e madhe, te pakten ne terma afat-shkurter nuk eshte shoqueruar me rritjen e presioneve inflacioniste ne ekonomi dhe kjo fale rritjes se prodhimit, permiresimit te Bilancit te Pagesave etj.

Padyshim qe ne rritjen e Agregatit M3 kontributin kryesor e ka dhene Agregati M1 elementet perberes te te cilit, paraja jashte bankave dhe depozitat pa afat u rriten perkatesisht me 52 per qind dhe 56 per qind. Duke mos perseritur zhvillimet e COB, depozitat pa afat paten rritjen me te madhe krahasuar me elementet e tjere perberes te Agregatit M3. Vecanerisht e madhe ka qene rritja gjate tremujorit te fundit te vitit 1995, e cila e shprehur ne perqindje¹⁹ kundrejt tremujorit te trete te vitit 1995 shenon 192 per qind. Megjithese jo ne keto permasa, ky fenomen eshte i pranishem dhe ne tremujorin e fundit te vitit 1994, dhe kryesisht shpjegon aktivitetin e madh ekonomik qe karakterizon vecanerisht dy muajt e fundit te vitit.

Ne strukturen e depozitave pa afat sipas sektoreve te ekonomise vihet re nje ulje e depozitave ne ndermarrjet shteterore dhe nje rritje ne sektorin privat dhe te individeve, si rrjedhoje e privatizimit te ndermarrjeve shteterore dhe zhvillimit te biznesit privat.

Viti 1995 mund te quhet viti i ngadalesimit te ritmit te rritjes se depozitave me afat. Krahasuar me vitet e kaluara ato pesuan vetem 50 per qind rritje kundrejt 146 per qind dhe 60 per qind qe ishte

¹⁷ Kjo eshte edhe nje arsyet qjeter qe Banka e Shqiperise u perqendrua ne permiresimin e administrimit te likuiditeteve te bankave.

¹⁸ Per vitin 1995 ishte parashikuar nje rritje vjetore prej 23 per qind duke supozuar te pandryshueshme Mjetet Valutore Neto te Sistemit Bankar.

perkatesisht rritja ne fund te vitit 1993 dhe te vitit 1994. Edhe si perqindje ndaj aggregatit M2, viti 1995 shenon nje shifer me te ulet ndonese vetem me 1 pike perqindjeje²⁰. Keto zhvillime tregojne nje politike me te kujdeshme te Bankes se Shqiperise ne lidhje me perqindjet e interesit.

Depozitat ne valute me gjithe stabilitetin e monedhes kombetare ne vitin 1995 shenuan nje rritje te konsiderueshme nga 13.3 miliarde leke ne 20.2 miliarde leke. Kjo rritje ka qene me e theksuar ne tremujorin e trete dhe te katert te vitit 1995, kur perqindjet e rritjes tremujore ishin perkatesisht 124 per qind dhe 73 per qind.

Duke kaluar ne anen e kerkeses vihet re qe pervec rritjes se programuar te Kredise per Qeverine, kemi nje shumefishim te Mjeteve Valutore Neto te Sistemit Bankar. Keto mjete kane vazhduar ritmin e tyre rrites, duke marre formen e nje fenomeni te qendrueshem monetar. Kjo rritje e ka burimin si te rritja e rezerves valutore te Bankes se Shqiperise (ku hyrjet jane me te larta se pagesat) ashtu edhe te permiresimi i pozicionit valutor te bankave tregtare, kryesisht nga rritja e depozitave. Kontributi i tyre ne rritjen e Parase Gjithsej llogaritet ne nivelin 81 per qind te rritjes gjithsej te M3.

Krediti i Brendshem ka ndikuar ne masen 19 per qind te rritjes gjithsej te aggregatit M3, ku peshen kryesore e ze krediti neto per Qeverine me rreth 90 per qind.

Krediti per Qeverine. Deficiti buxhetor i ketij viti per here te pare u financua i kolateralizuar teresisht me letra me vlore dhe pjesa e deficitit te mbuluar me kredi direkte te koletarizuar te Bankes se Shqiperise ishte vetem 32 per qind e deficitit gjithsej.

4. KREDITI PER EKONOMINE

Sistemi Bankar me aktivitetin e tij kreditues te realizuar gjate vitit 1995 perkrahu zhvillimin ekonomik te vendit, duke mbeshtetur me kredi deget kyce te saj si prodhimin, sherbimet, tregtine dhe ndertimin. Me kredi jane perkrahur sektore te rendesishem te ekonomise si nafta, bakri, kromi, prodhimi i duhanit, cementos dhe i plehrave kimike, duke ndikuar pozitivisht ne arritjen e mjaft treguesve makroekonomike te pergjithshem.

Gjate vitit 1995 Banka e Shqiperise shperndau 2910 milione leke kufi kredie, te ndare ne tremujore, i cili u realizua ne masen 60.1 per qind. Shperndarja dhe realizimi i tij ne milione leke sipas tremujoreve paraqitet si me poshte.

¹⁹ Ndryshimi tremujor per kete rast dhe ne vijim eshte i vjetorizuar.

²⁰Raporti i depoziatve me afat ndaj M2 ne perqindje per vitet 1993,1994, 1995 ishte perkatesisht 29 per qind, 33 per qind dhe 32 per qind.

	Kufiri i Shperndare	Kufiri i Perdorur	Realizimi ne %
Tremujori i pare	800.00	260.10	32.51
Tremujori i dyte	640.00	340.50	53.20
Tremujori i trete	820.00	512.70	62.52
Tremujori i katert	650.00	637.00	98.8
Gjithsej	2910.00	1787.20	60.1

Teresisht ai u realizua vetem ne tremujorin e katert, duke u tejkaluar nga Banka Tregtare Agrare ndjeshem me 96.8 milione leke dhe Banka Kombetare Tregtare me 27.4 milione leke. Tejkalim te kufirit te kredise ka pasur dhe Banka Dardania ne tremujorin e dyte (112.4 per qind) dhe Banka e Kursimit ne tremujorin e trete (109.8 per qind).

Ne fund te vitit 1995 teprica e kredise u rrit me rreth 2087 milione leke ose 19.3 per qind, kundrejt rritjes prej rreth 2452 milione leke ose 36 per qind te realizuar ne fund te vitit 1994. Kjo rritje e teprices se kredise ndikoi vetem me 2.5 per qind ne rritjen e Parase Gjithsej, duke mbetur nen ate te programuar, prej 4 per qind, per vitin 1995.

Kredia e re e dhene gjate vitit 1995 arrii shumen 6789 milione leke (7.9 per qind me pak se ne vitin 1994).

	1994	1995	T1	T2	T3	T4
1.Kredia afatshkurger	5094.9	4153.1	975.5	986.1	1049.9	1141.5
2.Kredia afatmesme	392.8	544.6	22.9	134.5	193.1	194.8
3.Kredia afatgjate	1887.6	2091.0	206.8	148.2	366.5	1369.4
1.Sektori shteteror	1902.8	2041.4	221.1	344.2	307.0	1169.0
2.Sektori privat	5472.5	4747.3	984.2	924.5	1302.5	1536.0
1.Kredia ne leke	6473.2	5873.6	1042.8	960.7	1376.9	2493.2
2.Kredia ne valute	902.1	915.1	162.4	308.0	232.6	211.8
1.B.K.Tregtare	3464.10	3078.4	490.7	455.3	508.2	1624.1
2.B.Kursimit	1111.4	1268.0	121.2	205.0	447.3	492.2
3.B.T.Agrare	2485.5	1855.1	449.9	383.7	471.6	549.9
4.B.I.Shqiptare	201.3	111.8	57.6	32.1	20.2	1.8
5.B.Dardania	113.0	475.4	85.9	192.7	162.1	34.7
Gjithsej	7375.3	6788.7	1205.2	1268.8	1609.5	2702.7

Sic shihet edhe nga tabela, gjate vitit 1995 kredia e re u orientua nga kredia afatshkurter, qe ishte rreth 68.7 per qind e kredise se re gjithsej. Megjithate jo te gjitha bankat i kane dhene perparezi kreditimit afatshkurter, keshtu, ndersa Banka Dardania 100 per qind te kredise se re e ka akorduar ne terma afatshkurtera, ne Banken e Kursimeve, kredia afatshkurter ze vetem 17 per qind te totalit te kredise se re.

Ambjenti i pershatshem ekonomik, rritja e depozitave me afat etj. krijuan hapesira per zgjerimin e kredise afatmesme dhe afatgjate, aq me teper qe kjo kredi eshte e lidhur drejtperdrejt me investimet themelore ne ekonomi.

Keshtu, krahasuar me vitin 1994, pesha e kredise afatmesme dhe afatgjate ne totalin e kredise se re te dhene nga Banka e Kursimeve gjate vitit 1995, ka shenuar nje rritje rreth 38 per qind, nga 29 per qind qe ishte ne vitin 1994. Kjo eshte dhene kryesisht per ndertim, pasuri te patundshme, turizem.

Ne vitin 1995 rreth 78.5 per qind e kredise se re te dhene gjithsej i takon sektorit privat (74.2 per qind ne vitin 1994).

Ne vitin 1995 u arketuan 5006 milione leke kredi²¹, pjesa me e madhe e se ciles nga sektori privat 79.2 per qind. Nga keto arketime kredia afatshkurter perbente 81 per qind dhe ajo ne leke 87 per qind.

Niveli i larte i arketimeve te kredise (raporti shlyerje-perdorim gjate vitit rezultoi 74 per qind), tregon qe kredite e reja te dhena ne vazhdimesi gjate ketyre dy vjeteteve te fundit po shlyhen me rregullisht.

Pjesa me e madhe e arketimeve te kredise eshte realizuar ne Banken Kombetare Tregtare dhe Banken Tregtare Agrare me rreth 48.1 dhe 34 per qind te arketimeve gjithsej.

Pavaresisht nga permiresimi i raportit shlyerje/perdorim, kredia e pakthyer ne afat ne fund te vitit 1995 u rrit 989.6 milione leke, duke arritur shumen 3441.2 milione leke ose 30.4 per qind te teprices se kredise gjithsej. Ne totalin e kredise se pakthyer ne afat sektori privat ze pjesen me te madhe me rreth 91 per qind, ndersa kredia afatshkurter dhe ajo ne leke perbejne perkatesisht 72 per qind dhe 92 per qind . Pare nga kendveshtrimi i Sistemit Bankar, kredia e pakthyer ne afat u rrit 3.7 pike perqindjeje (30.4 per qind nga 26,6 per qind ne vitin 1994). Megjithate, e pare per cdo banke me vete, rritja ne pike perqindjeje ndryshon ndjeshem, duke evidentuar dhe nje here veshtiresite e medha qe kane bankat e qe duhen kapercyer ne kushtet e nje tregu ende te brishte dhe te pastabilizuar.

²¹ Pothuajse sa ne vitin 1994, arketimet gjithsej te se cilit ishin 4992.3 milione leke.

Ne Banken Tregtare Agrare kredia e pakthyer ne afat u rrit ndjeshem 464.8 milione leke, duke zene 35.7 per qind te teprices se kredise gjithsej (27.9 per qind ne vitin 1994). Rreth 66 per qind e rritjes se saj i perket zerit kredi afatshkurter ne leke e sektorit privat (307.6 milione leke).

Ne Banken Kombetare Tregtare kredia e pakthyer ne afat u rrit 317 milione leke, duke arritur ne nivelin 35.2 per qind te teprices se saj te kredise (28.6 per qind ne vitin 1994). Rritje ne nivelin e kredise se pakthyer ne afat ka shenuar kredia afatshkurter ne leke e sektorit privat me rreth 42.5 per qind te rritjes gjithsej te saj.

Ne Banken e Kursimit megjithese ne shume absolute kredia e pakthyer ne afat u rrit me rreth 104 milione leke, raporti i saj ndaj teprices gjithsej shenoi ulje (16 per qind kundrejt 21.6 per qind ne fund te vitit 1994). Ritmi i rritjes me te larte i teprices se kredise se ai i rritjes se kredise se pakthyer ne afat, si dhe ristrukturimi ne masen 264 milione leke i kredise se pakthyer ne afat jane faktoret qe shkaktuan uljen e ketij rapporti ne Banken e Kursimeve.

Ne Banken Dardania kredia e pakthyer ne afat u rrit 103.6 milione leke, duke zene 54.1 per qind te teprices se kredise gjithsej (18.6 per qind ne vitin 1994).

Ne perggjigje te rritjes se kredive te keqja si report me tepricen e kredise, gjate vitit 1995 vazhdoi rritja e fondit te provigjoneve per kredite e rrezikuara, duke ndikuar negativisht ne rezultatin financier te bankave. Ne Banken Kombetare Tregtare ky fond u rrit 248.9 milione leke, duke mbuluar 67.9 per qind te kredise se pakthyer ne afat gjithsej. Ne Banken e Kursimit ky fond u rrit 301.9 milione leke, duke i cuar provigjionet ne nivelin 75.6 per qind te kredise se pakthyer ne afat gjithsej. Banka Tregtare Agrare rriti ndjeshem provigjionet me rreth 1136 milione leke, jo vetem per mbulimin e humbjeve nga kredia, por edhe per mbulimin e humbjeve nga interesat.

5. POLITIKA FISKALE, ADMINISTRIMI I SHPENZIMEVE PUBLIKE DHE FINANCIMI I DEFICITIT BUHETOR

Objektivat fiskale afatmesme te programit ekonomik, perfshijne nje rritje te metejshme thelbesore te kursimeve dhe te investimeve publike si dhe nje permiresim ne strukturen e shpenzimeve korrente. Totali i deficitit buxhetor parashikohet qe te ulet nga 14 per qind te GDP-se ne vitin 1993 ne rreth 8 per qind te saj ne vitin 1998²², nivel i cili eshte plotesisht i mundshem per tu financuar nga burime te

²² Perfshire financimin e brendshem dhe ate te huaj.

brendshme joinflacioniste (si per shembull shitja e Bonove te Thesarit institucioneve jobankare) si dhe nepermjet hyrjeve te mjaftueshme te financimeve te huaja.

Nje ulje e tille e deficitit do te mundesohet vetem nepermjet rritjes se te ardhurave nga taksat si dhe te rishikimit kritik te prioriteteve ne shpenzimet publike. Me konkretisht, ulja e deficitit buxhetor realizohet nepermjet zbatimit te nje grupi masash te cilat kane qene, vazhdojne dhe do te mbeten prioritare. Ne kete grup masash do te permendnim: zgjerimin e sistemit te taksave, permiresimet ne administrimin e tyre, hecjen e subvencioneve te mbetur per cmimet, racionimin e shpenzimeve publike nepermjet percaktimit me te mire te objektivave, arritjen e nje ekuilibri te qendrueshem ndermjet kontributeve per sigurimet shoqerore dhe perfitimeve nga to, reformen e sherbimeve civile si dhe perdonimin efektiv te mbeshtetjes se huaj per projektet e investimeve publike.

Duke u ndalur ne zhvillimet e viti te kaluar, fillimisht do te japim nje pasqyrim te shkurter te objektivave te politikes fiskale per vitin 1995. Ne perputhje me objektivat e programit monetar per vitin 1995 do te kishim nje deficit buxhetor²³ ne masen 7.8 per qind te GDP-se. Realizimi i buxhetit, ne vecanti, do te bazohej ne shkurtimin e shpenzimeve korrente nderkohe qe shpenzimet per investime publike u parashikuani me rritje. Te ardhurat gjithsej, megjithe rritjen modeste ne te ardhurat nga taksat, u parashikuani te pesonin nje renie te lehte, (1.5-2.0 per qind te GDP-se), renie qe shpjegohet me nje pakesim te te ardhurave nga ndihmat si dhe me kalimin e privatizimit nga forma ne *cash* ne ate me bono privatizimi. Kjo renie e pritshme e te ardhurave do te kompesohej nga nje shkurtim i shpenzimeve korrente ne masen 3 per qind te GDP-se. Ne perputhje me rritjen e financimeve nga jashte, shpenzimet per investime krahasuar me vitin 1994 do te rriteshin me rreth 3 per qind te GDP-se. Persa i perket menyres se financimit te deficitit buxhetor, financimi me kredi bankare do te mbetej brenda kufirit 4,6 miliarde leke (33 per qind e tij), duke ja lene pjesen me te madhe financimit nepermjet emetimit te Bonove te Thesarit.

Fundi i vtit 1995 tregoi se ne per gjithesi realizimi faktik i struktures se buxhetit per vitin 1995 ishte brenda kufijve te programit monetar. Ai ishte 17,3 miliarde leke (financimi i brendshem 16.6 miliarde leke) ose 7.6 per qind e GDP-se vjetore.

Te ardhurat gjithsej per vitin 1995 u realizuan ne masen 45 miliarde leke ose 83 per qind te atyre te parashikuara ne program. Te ardhurat nga tatimet e taksat ishin 36.6 miliarde leke ose 81 per qind e te ardhurave gjithsej. Te ardhurat nga ndihmat ashtu sic ishin parashikuar vazhduan te bien duke regjistruar vetem 2.5 miliarde leke nga 4.3 miliarde qe ishin ne vitin 1994.

²³ Ajo pjese qe financohet nga burimet e brendshme.

Shpenzimet, ariten masen 62.3 miliarde leke ose rreth 71 per qind te atyre te parashikuara ne program. Perjashtuar shpenzimet e bera nga Qeveria per pagim interesash, realizmi i shpenzimeve krahasuar me programin vjetor (shpenzimet korrente²⁴ dhe investimet) ishte 57 miliarde leke qe do te thote rreth 76 per qind e atyre te programuara. Duhet thene se si rezultat i financimeve te huaja shume larg atyre te parashikuara shpenzimet per investime ishin dicka me te ulta se shifra e parashikuar.

Duke u ndalur ne menyren e financimit, si te vecante do evidentonim zhvendosjen e perparese financimit me Tbs. Nga pikepamja strukturore, financimi nga burime te brendshme ishte 16.6 miliarde leke ose 96 per qind e totalit te financimit. Nga ky financim 5.6 miliarde leke (32 per qind e totalit) ishin nepermjet kredise se drejtperdrejte te kolateralizuar prej Bankes se Shqiperise dhe 11.0 miliarde leke, ose 66.5 per qind nepermjet Tbs. Kontributi i financimit me burime te brendshme ne rritjen e Parase Gjithsej llogaritet te jete 15 per qind nderkohe qe ne vitin 1994 ndikimi i tij ne Parane Gjithsej ishte rreth 20 per qind. Kjo strukture e financimit te brendshem ishte ne perputhje dhe me nje nga objektivat kryesore te Programit Monetar, sipas te cilit financimi me Bono Thesari duhej te perbente pjesen kryesore te financimit te deficitit buxhetor. Financimi i huaj ishte vetem 0.7 miliarde leke, i cili ishte ndihme per Qeverine.

Ne perpjekjet qe po ben Qeveria, per te lehtesar konsolidimin fiskal per nje periudhe afatmesme duke pasur parasysh mbajtjen ne nivele te pershtatshme te shpenzimeve per investime publike, pritet qe ne vitet e ardhshme per nje periudhe afatmesme shpenzimet korrente te zvogelohen ne terma reale. Kjo do te kerkoje zvogelimin e shpenzimeve per administraten dhe prioritete strikte per shpenzimet shoqerore, duke nxitur rritjen e tyre per shendetesi dhe arsim dhe zvogelimin e transfertave te te ardhurave nepermjet nje parashikimi me te mire te tyre.

Nga ana tjeter, progresi i metejshem ne arritjen e nje konsolidimi fiskal te kenaqshem, kerkon rritje rrenjesore ne te ardhurat nga taksat si perqindje ndaj GDP-se si per vitin 1996 ashtu dhe per ato qe vine. Strategjia per arritjen e ketij objektivi se pari fokuson mbi prezantimin ne mesin e vitit 1996 te Takses se Vleres se Shtuar (VAT) e cila eshte miratuar nga Parlamenti qe ne muajin prill te vitit te kaluar. Me nje perqindje aplikimi ne masen 12.5 per qind, shpresohet qe me ane te VAT-it do te behet i mundur gjenerimi i nje sasie te ardhurash rreth 3 per qind te GDP-se me te larta se taksa aktuale e qarkullimit.

Gjithje duke e konsideruar si shume te rendesishem, gjallerimi i vazhdueshem i te ardhurave nga taksat, do te perqendrohet ne kater drejtime te rendesishtme. Se pari, ne vijim te reformes tarifore te paraqitur ne korrik te 1995, do te zhvillohet nje projekt ambicioz i cili do te synoje persosjen e

²⁴ Perqindja e shpenzimeve korrente ne totalin e shpenzimeve 86 per qind.

metejshem te administrimit doganor. Se dyti, struktura e takses se akcizes do te rishikohet me qellim qe te behet nje racionalizim i mundshem ne perputhje me nderlikimet qe do te sjelle aplikimi i VAT-it dhe i faktoreve te tjere. Se treti, do te shikohet mundesia per ndryshime te takses mbi fitimin me qellim qe ne te ardhmen te sigurohet nje perpjestim i drejte ne fitimet e kompanive te sektorit privat. Se katerti, perpjekjet do te perqendrohen ne mbledhjen e kontributit te sigurimeve shoqerore, sidomos nga firmat private.

III. AKTIVITETE TE TJERA

1. ADMINISTRIMI I PARASE

Struktura e monedhes Shqiptare ne qarkullim edhe gjate vitit 1995 mbeti e pandryshuar. Keshtu emisioni i monedhes per kete vit u rrit 14,3 miliarde leke dhe ne fund te vitit arriti ne 60,2 miliarde leke. Ne te njejtten periudhe monedha ne qarkullim u rrit ne 14,2 miliarde leke. Struktura e monedhes ne qarkullim eshte paraqitur ne tabelen e meposhtme.

STRUKTURA E MONEDHES NE QARKULLIM

1992			1993			1994			1995		
Prerja	Numri	Per qind	Prerja	Numri	Per qind	Prerja	Numri	Per qind	Prerja	Numri	Per qind
1	17.139	19.08	500	23.569	23.67	500	27.941	24.45	500	37.144	25.30
100	14.528	16.17	1	18.811	18.89	1	18.161	15.89	200	21.328	14.53
500	13.210	14.7	100	10.954	11.00	100	13.477	11.79	1	19.685	13.41
10	10.880	12.11	10	10.306	10.35	200	12.199	10.68	1000	17.811	12.13
50	9.850	10.96	3	8.886	8.93	10	11.703	10.24	10	14.906	10.15
5	9.131	10.16	50	8.663	8.70	1000	9.796	8.57	100	14.849	10.11
3	8.669	9.65	5	7.397	7.43	3	7.720	6.76	5	8.412	5.73
25	5.400	6.01	200	6.369	6.42	5	7.463	6.53	3	7.056	4.81
1000	899	1.00	1000	3.788	3.80	50	5.404	4.73	50	5.258	3.58
10 lv	105	0.12	25	775	0.78	25	409	0.36	25	352	0.24
50 lv	36	0.04	10lv	10	0.01	10.l.v	1	0.00	10 l.v	1	0.00
200	0	0.00	50 l.v	2	0.00	50 l.v	1	0.00			
Totali	89.847	100.00		99.557	100.00		114.275	100.00		146.802	100.00

Po keshtu u asgjesuan rreth 40 milione cope kartemonedha kryesisht te prerve 100, 50, 25,10 dhe 5 leke te emisioneve te vjetra 1974-1976 dhe nje pjese e vogel e monedhave metalike. Meqe struktura aktuale e monedhes nuk po i pergjigjej stadir te sotem te zhvillimit, Banka e Shqiperise gjate vitit 1995 percatiti emisionin krejtesisht te ri te monedhes shqiptare i cili mendohet te hidhet ne qarkullim brenda vitit 1996. Faktoret qe cuan percatitjen e emisionit te ri me nje strukture me te avancuar dhe me me pak prerje ishin, ekonomia e tregut, fuqia blerese e lekut, cmimet e mallrave dhe te sherbimeve, rritja e qarkullimit te monedhes ne sasi dhe vlere per shkak te perqindjes se larte te transaksioneve qe kryhen ne baze “cash”, konvertimi ne tregun valutor, numri i madh i prerve te kartemonedhes, ruajtja e tradites etj. Duke ju referuar struktures se re do te theksonim shtimin e kartemonedhes se prerjes 5000 leke qe i sherben me mire perspektives se afert te zhvillimeve ekonomike ne vend. Ne ndryshim nga emisionet e meparshme, emisioni i ri i monedhes shqiptare u shtua me elemente te rinj sigurie qe shprehin arritjet me te fundit ne tekniken e prodhimit dhe te perdonimit te tyre.

2. MBIKEQYRJA BANKARE

Banka e Shqiperise eshte autoriteti i vetem per mbikeqyrjen e aktivitetit te bankave dhe te institucioneve te tjera te licencuara per kryerjen e veprimeve bankare. Detyrat dhe funksionet e mbikeqyrjes se Bankes se Shqiperise burojne nga ligji “Per Banken e Shqiperise” dhe synojne ne ruajten e qendrueshmerise dhe zhvillimit te Sistemit Bankar. Objekt i mbikeqyrjes jane te gjitha bankat, deget, filialet, zyrat e perfaqesimit si dhe zyrat e kembimeve valutore.

Duke u nisur nga detyrat e mesiperme eshte punuar intensivisht per forcimin e departamentit te Mbikeqyrjes si dhe per permiresimin e funksionimit te tij. Keshtu ai ka nxjerre rregulloret qe kane te bejne me kerkesat e kapitalit, politiken e kreditit dhe procedurat e huadhenies si dhe normat e pozicioneve valutore. Po keshtu perparesi iu dha sektoreve metodologjike, te licencimit dhe atij te inspektiveve.

Gjate vitit 1995 Banka e Shqiperise ka harmonizuar me mire punen per analizen dhe studimin e treguesve periodike te bankave tregtare me inspektive tematike dhe te per gjithshme ne vend. Keshtu, per here te pare u bene inspektive komplekse ne bankat tregtare(ne Banken Tregtare Agrare, Banken Italo-Shqiptare dhe Banken Dardania), te cilat perfshire tere aktivitetin e bankave te kontrolluara. Inspektimet shqyrtuan cilesine e portofolit te huase, mjaftueshmerine e kapitalit, menaxhimin e bankave, cilesine e aktiveve, pasqyrimin e rezultateve financiare etj. Per here te pare gjate ketij viti u kryen analiza te plota dhe interpretimi te treguesve financiare per cdo banke. Keto analiza u kryen rregullisht, duke ju referuar normave te mbikeqyrjes te caktuara nga Banka e Shqiperise dhe treguesve standarte nderkombetare.

Rritja e kerkesave ne fushen e analizave dhe te studimeve, vete zhvillimi ne punen e departamentit te Mbikeqyrjes dhe te bankave te nivelit te dyte coi ne rishikimin dhe miratimin ne tetor te Sistemit te ri Raportues, qe bankat e nivelit te dyte i raportojne Bankes se Shqiperise dhe qe zevendesoi ate te miratuar ne vitin 1992.

Sistemi Raportues i ri standartizoformen e raportimit, siguroi te dhena te mjaftueshme per llogaritjen e treguesve qe jane objekt i mbikeqyrjes nga Banka e Shqiperise per gjithe Sistemin Bankar, rritjen e saktesisë se raportimit etj. Permiresime u bene duke rigrupuar aktivet dhe pasivet, menyren e raportimit te fondeve rezerve, te dhenat per likuiditetet etj. U zgjerua edhe grapi i pasqyrave qe raportohen ne periudha me afatgjata dhe qe jane me karakter me te per gjithshem. Ne hartimin e ketij modeli te ri u konsultua literatura dhe pervoja boterore ne kete drejtim.

Me rendesi per qendrueshmerine e Sistemit Bankar ishte hapi i nndermarre, qe krahas kontrollit te brendshem dhe mbikeqyrjes nga Banka e Shqiperise ne bankat tregtare me kapital shteteror u kontrollua aktiviteti i tyre edhe nga nje firme e huaj e specializuar.

Nje pune e koordinuar ndermjet kontrollit te brendshem, kontrollit te jashtem dhe mbikeqyrjes se bankave tregtare, i ka vene ato ne pozita me kerkuese si ne fushen e menaxhimit ashtu dhe te zbatimit te rregullave dhe standarteve te miratuara per treguesit. Krahas problemeve te mesiperme me perparesi u punua per parashikimin e mbikeqyrjes se problemeve te administrimit dhe te drejtimit te institucioneve te kreditit, vleresimin e strategjive te reja te bankave, organizimin struktural, vleresimin e stafit dhe vecanerisht te sistemit kontabel qe ato zbatojne, kompjuterizimin e tyre etj. Banka e Shqiperise eshte perfshire ne nje program se bashku me bankat e tjera dhe Ministrine e Financave per hartimin e planit kontabel te unifikuar te Sistemit Bankar si dhe per standartizimin e bilanceve qe publikojne keto institucione se bashku me rezultatin financiar.

Viti 1995 u karakterizua nga perpjekjet e konsolidimit te Sistemit Bankar ekzistues si dhe nga permiresimet ne legjislacionin lidhur me kerkesat dhe kushtet e licencimit te bankave.

Mund te permendim permiresimet nga Banka e Shqiperise te “Rregullores per Licencimin e Bankave Private”. Ne kete Rregullore ne caktimin e madhesise se kapitalit minimal te bankave private eshte mbajtur parasysh potenciali financiar i personave fizike dhe juridike brenda vendit si dhe interesat per te terhequr kapitalin e huaj. Po keshtu eshte saktesar qe kapitali nuk mund te krijohet nga huate ose kredite dhe as nga fondet e tjera te bllokura per garanci te dhena te treteve si dhe u percakta nivel i barabarte kapitali si per bankat kombetare ashtu edhe per ato rajonale. Ne rregulloren e licencimit te bankave private, pervec percaktimeve me te qarta juridike lidhur me procedurat dhe aplikimet, kushtet dhe afatet per te siguruar licence per te vepruar si banke jane parashikuar diferencime per kapitalin minimal ndermjet rezidenteve dhe jorezidenteve. Per nje aplikant vendas kapitali minimal per te krijuar nje banke eshte 1 milion USD, ndersa per nje te huaj kapitali minimal eshte 2 milion USD.

Lidhur me licencimin e bankave u punua qe rregullat kryesore per licencimin e institucioneve te kreditit te perfshihen ne ligjin “Per Banken e Shqiperise” dhe “Per Sistemin Bankar ne Shqiperi”. Aty jane reflektuar jo vetem kushtet dhe afatet lidhur me procedurat per licencimin e bankave, por edhe operacionet e lejueshme per t'u kryer nga nje institucion krediti, si dhe eshte bere percaktimi i kapitalit te nevojshem per te siguruar nje licence ne varesi nga shkalla e veshtiresise dhe e riskut qe paraqesin operacionet bankare. Ne funksion te kesaj, ne varesi te kapitalit, bankat jane ndare ne tri kategori. Ne kategorine e pare perfshihen bankat qe do te kryejne operacione te zakonshme me shkalle veshtiresie dhe risk jo shume te larte. Per kategorine e dyte kerkohet dyfishi i kapitalit te kategorise se pare. Per

kategorine e trete kerkohet trefishi i kapitalit te kategorise se pare sepse do te kryejne operacionet me te veshtira nga ana profesionale dhe shkalla e riskut do te jetë me e larte. Lista e ketyre operacioneve eshte fiksuar ne ligj.

Kerkesat per hapjen e bankave, degeve dhe filialeve gjate ketij viti kane qene me te medha jo vetem nga subjekte vendas por edhe nga subjekte te huaja: kater banka greke dhe dy shqiptare kane plotesuar pjesen me te madhe te informacionit te kerkuar dhe njekohesisht kane rezervuar 25 per qind te kapitalit, gje qe per mundesi reale per një Sistem Bankar me kompetitiv dhe te kompletuar.

3. REZULTATI FINANCIAR I BANKES SE SHQIPERISE

Banka e Shqiperise per vitin ushtrimor 1995 realizoi 5035 milione leke te ardhura nga rrëth 3640 milione te parashikuara ne planin financiar ose me rrëth 38 per qind me shume.

Burimi kryesor i te ardhurave ishin ato te realizuara nga arketimi i interesave, te cilat kapin shumen 5015 milione leke ose rrëth 99 per qind. Nga keto 3804 milione leke ose 75.6 per qind jane te ardhurat nga interesat e marra prej Qeverise dhe rrëth 1191 milione leke ose 23,6 per qind jane interesat e marra nga depozitat ne bankat e huaja.

Ne grupin e te ardhurave nga interesat e paguara nga Qeveria peshen kryesore e zene interesat e kredise per Qeverine, rrëth 3263 milione leke, interesat per financimin korrent te deficitit buxheto, 317 milione leke etj.

Shpenzimet ishin rrëth 689 milione leke nga rrëth 832 milione leke te parashikuara ne planin financiar te vitit 1995 ose rrëth 17 per qind me pak.

Peshen specifike me te madhe e zene shpenzimet per interesat e paguara per depozitat e bankave te nivelit te dyte me rrëth 360 milione leke ose 52 per qind, interesat e paguara Qeverise per depozitat rrëth 52 milione leke, interesat e paguara institucioneve te ndryshme financiare nderkombetare rrëth 100 milione leke.

Shpenzimet operative te vete bankes zene rrëth 119 milione leke ose 17 per qind te totalit te shpenzimeve, ndersa shpenzimet e amortizimit llogariten rrëth 51 milione leke.

Banka e Shqiperise e mbylli vitin 1995 me 4347 milione leke fitim.

Gjithashtu, nga sistemimet e veprimeve kontabel te kryera gjate vitit 1995 per saktesimin e gjendjes se aktiveve te qendrueshme te trupezuara, per saktesimin e veprimeve dhe llogarive me borxhin e jashtem dhe shlyerjen e tij si dhe veprimet e tjera qe lidhen me saktesimin dhe sistemimet e llogarive

te ndryshme te bilancit, llogaria “Humbje e Fitime te vecanta” ishte me teprice kreditore ne masen rreth 4158 milione leke, shume e cila me vendim te Keshillit te Mbikeqyrjes u kalua per mbulimin e “Letrave me Vlere te Qeverise per mbulim humbjeje”.

4. ZHVILLIMI DHE PERKRYERJA E METEJSHME E SISTEMIT BANKAR

Per arritjen e nje reforme efektive ekonomike dhe per te kaluar me sukses periudhen e tranzicionit drejt ekonomise se tregut, qe ne fillim, nje rendesi e vecante iu kushtua reformes ne sistemin financiar.

Qellimi i reformes ne sistemin financiar ishte krijimi i nje sistemi te pershtatshem dhe efektiv, i cili do te ishte i afte te zgjidhte ne kohe problemet ekzistuese ne ekonomine shqiptare dhe qe do te kontribuonte cilesisht ne stabilizimin ekonomiko-financiar te vendit. Kalimi nga nje sistem financiar njeshkallesh dhe i centralizuar ne nje sistem dyshkallesh dhe qe funksionon ne perputhje me kerkesat e ekonomise se tregut, paraqitej si nje proces sa i veshtire aq dhe i nderlikuar per vete kushtet e Shqiperise. Perpjekjet e reformes ne sektorin financiar u perqendruan kryesisht ne krijimin dhe funksionimin e nje Sistemi Bankar dyshkallesh, ne hartimin e nje politike monetare te pershtatshme dhe ne venien ne zbatim te nje sere masash kritike per stabilizimin e monedhes kombetare ne kushtet e cbalancimit makroekonomik te vendit. Per kete qellim nje rendesi e vecante iu dha reformes institucionale e cila synonte krijimin e nje Banke Qendrore te pavarur, dhe te nje Sistemi Bankar efektiv, dhe te afte per te mbeshtetur fuqimisht kalimin drejt ekonomise se tregut.

Pas konsolidimit te embrionit te politikes dhe te kontrollit monetar, qe filloj me vendosjen nen kontroll te ekspansionit te kreditit²⁵, te rezervave te detyrueshme, me rifinancimin dhe me nje politike te kujdeshme te interesave, Banka e Shqiperise perqendroi fokusin e saj ne projektin e administrimit te likuiditetit nderbankar nepermjet perdonimit te instrumenteve indirekte. Krijimi i tregut te Bonove te Thesarit ne gjashtemujorin e dyle te vitit 1994, shenoi fillimin e financimit jomonetar te deficitit buxhetor dhe te forcimit te kontrollit mbi zhvillimet e bazes monetare. Ne vijim te adoptimit te nje regjimi fleksibel kembimi, Banka e Shqiperise liberalizoi me tej sistemin e kembimeve valutore duke heqr kufizimet per transaksionet korrente.

Viti 1995, ishte i rendesishem persa i perket plotesimit dhe permiresimit te ligjeve qe rregullojnë marredheniet financiare ne teresi dhe ato bankare ne vecanti, duke gjykuar se ato do te sherbejne si baze per t’iu pergjigjur kerkesave dhe standarteve evropiane te integrimit, per te garantuar cilesi dhe saktesi ne sherbime, per te forcuar besimin ne stabilitetin monetar, financiar dhe valutor te vendit.

²⁵ Kontrolli i drejteperdrejte nepermjet kufirit te kreditit.

Ne kete kuader u punua per kompletimin e ligjeve te meposhteme:

- Ligi "Per Banken e Shqiperise";
- Ligi "Per Sistemin Bankar ne Shqiperi";
- Ligi "Per Kambialin dhe Premtim Pagesen";
- Ligi "Per Letrat me Vlere".

Ne ndryshim nga ligji i meparshem, ne ligjin e ri "Per Banken e Shqiperise" percaktohen me sakte objektivat e Bankes se Shqiperise. Keshtu me kete ligj parashikohet ne menyre joekuivoke se objektivi kryesor i Bankes se Shqiperise eshte arritja dhe ruajtja e stabilitetit te cmimeve dhe qe te gjithe objektivat e tjere jane konsideruar si mbeshtetes. Gjithashtu, ky ligj ka percaktuar rolin e Bankes Qendrore ne politiken e kembimeve valutore, rezerves nderkombetare dhe operacioneve te kembimeve valutore me jashte; ne nje kapitull te vecante jane cituar perqejjesite e organeve drejtuese te Bankes se Shqiperise e vecanerisht te Keshillit Mbikeqyres si organi me i larte drejtues. Si faktor te rendesishem ne arritjen e nje pavaresie te qendrueshme do te permendim kufizimet e vena per blerjen nga Banka e Shqiperise te letrave me vlere te Qeverise etj.

Ndersa Ligji "Per Sistemin Bankar ne Shqiperi", ne menyre te permblehdhur ka sjelle ndryshimet e meposhteme:

Perfshirja ne ligj e kritereve kryesore qe duhen mbajtur parasysh per licencimin e nje banke dhe te nje institucioni financiar qe kryen aktivitet bankar; zevendesimi i Keshillit Mbikeqyres me Mbledhjen e Pergjithshme te Aksionereve (problemet e formulimit te politikes se bankes e funksionet e zbatimit i jane lene Keshillit te Drejtuesve); specifikimi i operacioneve bankare qe mund te kryeje nje banke me kapital minimal dhe kushtet qe ajo duhet te plotesoje per te kryer operacione me te komplikuara dhe me rrezik me te madh. Po keshtu eshte plotesuar dhe saktesar marrja ne kujdestari dhe likuidimi i bankave sipas pervojes se vendeve te tjera ne kete fushe dhe kriteret qe zbatohen per falimentimet; per here te pare i lihet vend i vecante bankave kooperative si forme e re organizimi ne strukturen e sistemit bankar.

I rendesishem per Sistemin Bankar Shqiptar ishte edhe zgjerimi i spektrit te institucioneve te kreditit te Shqiperise me ngritjen e Fondacionit per Financimin dhe Zhvillimin e Ndermarrjeve (FEFAD) ne dhjetor 1995. Ky fondacion eshte rezultat i bashkepunimit financiar dhe teknik Gjermano-Shqiptar. Kapitali baze i ketij fondacioni vjen nga fondej e bashkepunimit financiar me nje vlere prej 3 milione DEM dhe ky institucion si fillim ka ne dispozicion per kredi 4 milione DEM.

Ne kete menyre spektri bankar shqiptar aktualisht perbehet nga:

a - Banka me kapital shteteror:

1. Banka Kombetare Tregtare

2. Banka Tregtare Agrare

3. Banka e Kursimeve

b - Banka me kapital te perbashket:

1. Banka Italo-Shqiptare

2. Banka Arabo-Shqiptare Islamike

c - Banka me kapital privat:

1. Banka Dardania

Aktualisht, Banka e Shqiperise, po ballafaqohet me probleme te tjera qe synojne ristrukturimin e metejshem te Sistemit Bankar, vecanerisht kjo ka te beje me *Permiresimet ne infrastrukturen bankare*. Vemendja kryesore e Bankes se Shqiperise do te perqendrohet:

a-Ne Kontabilitet, per bankat prone shteterore, mbetet detyre paresore zhvillimi i qartesimit te llogarive. Hartimi gjate vitit 1996 i Planit Unik Kontabel per sistemin bankar do te sjelle standartizimin e informacionit finanziar, do te permiresoje drejtimin dhe administrimin e bankave dhe te institucioneve financiare, etj. Ai do t'i sherbeje me mire marrjes se vendimeve duke rritur ndjeshem cilesine e informacionit si per qellime te politikes dhe statistikes monetare, ashtu edhe per qellime te mbikeqyrjes bankare.

b-Ne Mbikeqyrjen e bankes, ne kete moment celsi i prioriteteve perfshin rritjen e personelit te Departamentit te Mbikeqyrjes, trainimin e tyre dhe trajtimin e rregullimeve te mbeturat te paperfondura qe rrjedhin nga Ligji per Sistemin Bankar. Ne vazhdim, me zhvillimin e metejshem te Sistemit Bankar dhe me hapjen e bankave private do te merren masa te shpejta per fuqizimin e mbikeqyrjes, qofte edhe duke kerkuar asistence te huaj per permiresimin e funksioneve mbikeqyrese.

Ne menyre te vecante perparezi i eshte dhene sektorit metodologjik, licencimit, dhe atij te inspektiveve.

c-Ne Sistemin e Pagesave, detyre kryesore mbetet perfundimi i punes se filluar, duke synuar nje permbsje rrenjesore ne sistemin aktual te pagesave. Fillimi i sherbimit korrier, Ligji "Mbi Cekun" si dhe nje sere kushtesh te tjera do te jene faktore baze per sigurimin e funksionimit normal.

d-Ne Training prioriteti eshte ne fuqizimin e metejshem te Qendres se Trainingut dhe krijimi i programeve trainuese te institucionalizuara.

d-Persa i perket Kornizes Ligjore, duke u perpjekur per gjetjen e hapesirave dhe pikave te paqendrueshme ne kornizen ligjore, per plotesimin e ligjeve ekzistuese ne perputhje me nevojat aktuale te zhvillimit te sistemit bankar si dhe per percaktimin e prioriteteve ne te ardhmen, ne muajin shkurt 1996 u miratuan ligji "Per Banken e Shqiperise" dhe ligji "Per sistemin bankar".

Gjithashtu, nje pakete tjeter ligjesh, disa prej te cileve tashme jane miratuar, gjithnjë me shume po institucionalizojne sistemin financiar ne Shqiperi. Formalizimi i tregut jo-formal dhe krijimi i nje sistemi financiar te afte dhe te shendoshe jane prioritet kryesore, qe kjo pakete ligjesh pritet t'i rregulloje. Keshtu do te permendim miratimin e Ligjit “Mbi Kambialin”, Ligjit “Per Letrat me Vlere”, si dhe projekt-ligjet “Mbi Institucionet Financiare ne Shqiperi”, “Mbi Pastrimin e Parave”, “Mbi Perqindjen e Interesit per Huate”, “Mbi krijimin e Fondit per Garantimin e Depozitave”.

e-Ne lidhje me *kreditin* do te organizohet programi i edukimit publik mbi nenkuptimin ligjor te praktikave te huamarries dhe te huadhenies me qellim venien e theksit ne ndryshimin e perjegjesive te klientit dhe bankes ne kushtet e zbatimit te reformes ne sektorin financiar.

f-Ne lidhje me *tregun e kapitaleve*, kontributi dhe roli i Bankes se Shqiperise ka qene shume percaktues. Krijimi i bazes ligjore dhe rregulluese per funksionimin e ndermjetesave financiare ne vend dhe perfundimi e zbatimi i projektit per krijimin e Burses, perbejne bazen e nje studimi kompleks dhe aplikimi efektiv te nje tregu kapitalesh, te pershtatur me konteksin aktual ekonomik ne vend.

Nevojat aktuale te ekonomise shqiptare per kapital investues ne kushtet e ekonomise se tregut, privatizimi masiv i saj, shnderrimi i ndermarrjeve te vjetra ne shoqeri aksionere, e beri te domosdoshem krijimin edhe funksionimin e tregut te kapitaleve, duke ju afruar keshtu nje alternative investitoreve financiare per te tregtuar letrat me vlere te emetuara. Ne keto kushte gjate vitit 1995 u bene te gjitha perqatitjet per krijimin e Burses.

Per kete qellim u perqatit struktura ligjore e nevojshme dhe e pershatshme. Eshte perqatitur ligji “Per Letrat me Vlere” si dhe rregulloret e ndryshme, te nevojshme per veprimtarine e perditshme te Burses dhe te tregut te kapitaleve. Kjo eshte bere ne bashkepunim te ngushte me eksperte te huaj ne fushen ligjore dhe te tregut te kapitaleve.

g-Per te mbeshtetur e realizuar *procesin e privatizimit*, po punohet per pastrimin e bilanceve dhe rikapitalizimin e bankave. Emetimi i letrave me vlere do te ndihmoje ne permiresimin e gjendjes financiare te bankave. Nga ana tjeter, per te pasur nje pasqyre te qarte te situates financiare, cilesise se portofolit dhe gjendjes se rrjedhshmerise dhe likuiditetit, bankat tregtare me kapital shteteror ju nenshtuan nje kontrolli dhe analize te detauar nga institacione te specializuara kontrolli.

Ne nentor te vitit 1995 u miratua dhe baza ligjore per transformimin e bankave tregtare shteterore ne shoqeri tregtare dhe lejimin e privatizimit te tyre. Hapi i pare i privatizimit eshte menduar te filloje me Banken Tregtare Agrare. Gjithashtu, po punohet edhe per privatizimin e Bankes Kombetare Tregtare dhe te Bankes se Kursimeve. E gjitha kjo do t'i sherbeje krijimit te nje situate te shendoshe konkurruese midis bankave si dhe krijimit te bankave te reja private.

Ndersa Banka Qendrore do t'i mbeshtese keto procese nepermjet transparences dhe procedurave te licencimit bankar.

k-Standarti cilesor i statistikave monetare dhe i atyre te Bilancit te Pagesave, ne perputhje me kerkesat e IFS-se beri te mundur qe te merrej ne konsiderate botimi i fakes per Shqiperine ne nje botim kaq te rendesishem.

SHQIPERIA: Autoriteti Monetar

Ne milione leke; Fundi i periudhes

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
AKTIVET						
Aktive Valutore	1620	281	8330	11004	15916	46764
Pretendime mbi Qeverine	1249	2188	15463	65116	76824	45687
Pretendime mbi Nd.jet Publike Jo-Financiare	6753	7063	0	0	0	0
Pretendime mbi Bankat Para Depozituese	2084	5120	7843	2986	3425	3307
PASIVET						
Rezerva	3480	10961	21326	30374	42069	53877
Nga te cilat: Paraja jashte DMBs	1694	4458	10500	17990	27626	41906
Depozita me Afat dhe ne Valute	1599	3118	0	0	0	0
Pasive Valutore	4110	11190	36495	45597	54381	33638
Depozita te Qeverise	1900	-2073	2471	2819	3748	4269
Llogaria Kapitale	1000	1000	1016	14135	14256	10609
Zera te tjere (Neto)	-384	-9543	-29672	-13820	-23950	-6634

Burimi i te dhenave: Banka e Shqiperise

SHQIPERIA: Bankat Tregtare

Ne milione leke; Fundi i periudhes

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
AKTIVET						
Reservat	867	14183	11934	10302
Aktive Valutore	5125	10140	16944	23465
Pretendime mbi Qeverine	6167	18529	87311	108516
Pretendime mbi Nd.jet Publike Jo-Financiare	9084	3104	2485	3093
Pretendime mbi Sektorin Privat	2456	4462	7201	8347
PASIVET						
Depozita pa Afat	7642	10242	11140	17346
Depozita me Afat & ne Valute te Huaj	11234	21954	32009	48197

nga te cilat: Depozita ne Valute	6845	10249	13304	20079
Pasive Valutore	1166	2072	1820	1138
Depozitat e Qeverise	629	0	68051	75915
Kredi nga Autoriteti Monetar	0	0	649	0
LLogaria Kapitale	2279	4200	6623	9764
Zera te tjere (Neto)	748	11951	5585	1364

Burimi i te dhenave: Banka e Shqiperise

SHQIPERIA: Gjendja Monetare

Ne milione leke; Fundi i periudhes.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Aktive Valutore (Neto)	-2490	-13703	-33216	-26526	-21505	35454
Krediti i Brendshem	9453	18916	31773	88391	94525	85459
Pretendime mbi Qeverine	-651	7662	20234	80826	84074	74019
Pretendime mbi Nd.jet Publike Jo-Financiare	9901	10765	10164	3104	3251	3093
Pretendime mbi Sektorin Privat	195	488	1375	4462	7201	8347
Paraja Gjithsej	5570	11384	28772	50186	70775	107449
Paraja	5570	11384	17539	28232	38766	59253
Pothuajse-Paraja	11233	21954	32009	48197
LLogaria Kapitale	1000	1000	3295	18335	20878	20373
Zera te Tjere (Neto)	394	-7171	-33510	-6655	-18633	-6909

Burimi i te dhenave: Banka e Shqiperise

SHQIPERIA: Aktivet Val. te BoA

Ne milione USD; Fundi i periudhes; Kursi aktual i kembimit.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Aktive Valutore Gjithsej	202,2	11,2	37,1	152,0	208,6	469,1
Ar	2,8	2,7	2,6	2,9	2,1	3,2
"Cash" dhe Depozita	199,4	8,5	34,5	149,1	204,5	240,8
Mjete ne "cash"	0,0	0,0
Depozita pa Afat	6,5	3,9
Depozita me Afat	197,9	236,9
Aksione	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	0,0
Zoterime ne SDR	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,1
Bono Thesari te Qeverise Amerikane	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	225,0
Pasive Valutore Gjithsej	513,7	440,1	450,4	525,6	703,3	454,2
Depozita te Jo-residenteve	292,0	34,0	29,6	27,6	0,0	0,0

Depozita te Korrespondenteve	0,0	0,0	0,0	0,0	5,5	3,0
Kredi nga Bankat e Huaja	0,0	0,0	5,0	5,5	13,0	16,9
Detyrime ndaj FMN	0,0	0,0	14,0	30,5	52,7	59,8
Detyrime Afat-Shkurtra	198,5	394,6	394,9	378,2	538,5	40,6
Mbiterheqje	23,2	11,5	6,9	5,5	7,7	0,0
Kredi nga BE	0,0	0,0	0,0	78,3	85,8	108,8
Obligacione 30 vjecare	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	225,0
Aktive Valutore (Neto)	-311,5	-428,9	-413,3	-373,6	-494,7	14,9

Burimi i te dhenave: Banka e Shqiperise

SHQIPERIA: Agregatet Monetare

Ne milione leke; Fundi i periudhes

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Paraja Jashte Bankave	...	4439	9897	17901	27627	41906
Depozita pa Afat	...	5430	7266	10242	11140	17346
Agregati M1	...	9869	17163	28143	38767	59252
Depozita me Afat	...	1363	4764	11706	18705	28117
Agregati M2	...	11232	21927	39848	57472	87370
Depozita ne Valute	...	152	6844	10248	13304	20080
Agregati M3	...	11384	28771	50096	70775	107449
Paraja Jashte Bankave ne % te M1	...	45	58	64	71	71
Depozita pa Afat ne % te M1	...	55	42	36	29	29
Agregati M1 ne % ndaj M3	...	87	60	56	55	55
Depozita me Afat ne % te M2	...	12	22	0	33	32
Agregati M2 ne % te M3	...	99	76	80	81	81
Depozita ne Valute ne % te M3	...	1	24	20	19	19
Agregati M3 = 100 %	...	100	100	100	99	100

Burimi i te dhenave: Banka e Shqiperise

SHQIPERIA: Perqindjet e Interesit

Fundi i periudhes; Vjetore, ne %.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Perqindja rifinancimit	34,0	25,0	20,5
Perqindja e remunerimit	13,5	5,0
Perqindjet e depozitave 1/ 12-M	23,0	16,5	13,7
Perqindjet e kredise 2/ 12-M	30,0	20,0	21,0
Perqind. e letrave me vlere						

Bono thesari 3/	10,0	14,7
3-M	12,1	14,9
6-M	15,1
12-M	14,3
Obligacione te Qeverise	23,8	15,1	

Burimi i te dhenave: Banka e Shqiperise

1/ Para Totorit '95 interes i depozites tregon nivelin minimum te bandes se vendosur nga Banka e Shqiperise.

Nga Totori '95 interes i depozites mesataren e ponderuar per depozitat e reja me maturim 12 muaj.

2/ Para Totorit '95 interes i kredise tregon perqindjen kufi te vendosur nga Banka e Shqiperise.

Nga Totori '95 interes i kredise tregon mesataren e ponderuar per kredite e reja me maturim 12 muaj.

3/ Interesi mesatar i ponderuar i ofertave te pranuara ne ankandin me te fundit te Bonove te Thesarit per periudhen.

SHQIPERIA: Depozitat

Ne milione Leke; Fundi i periudhes

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Depozitat pa afat						
Ndermarjet shteterore	5.330	7.981	7.110	9.952
Institucion te tjera financiare (INSIG)	-	-	852	957
Ndermarjet e perbashketa	35	50	146	162
Sektori privat	571	1.427	2.210	4.970
Individet	1.330	784	822	1.305
Depozitat me afat						
Ndermarjet shteterore	309	-	-	0
Ndermarjet e perbashketa	14	-	6	-
Sektori privat	78	171	439	459
Individet	4.362	11.535	18.259	27.659
Depozitat ne valute						
Ndermarjet shteterore	4.392	7.231	6.586	7.944
Institucion te tjera financiare (INSIG)	-	-	329	316
Ndermarjet e perbashketa	164	367	565	593
Sektori privat	1.195	762	1.763	3.789
Individet	1.093	1.888	4.061	7.438
Depozita Gjithsej						
Ndermarjet shteterore	10.031	15.212	13.696	17.897
Institucion te tjera financiare (INSIG)	-	-	1.182	1.273
Ndermarjet e perbashketa	214	418	716	754
Sektori privat	1.844	2.360	4.411	9.217
Individet	6.785	14.206	23.143	36.402

Burimi: Banka e Shqiperise

Shqiperia: Tregues Kryesore Makroekonomik	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Pjesa I: Prodhimi i Pergjithshem						
GDP (Ne milione leke, me cmimet e 1990)	16.811,0	12.156,0	10.974,0	12.182,0	13.086,0	14.839,5
GDP (Ndryshimi ne %)	-	-27,7	-9,7	11,0	7,4	13,4
Prodhimi Industrial (Ndryshimi ne %)	-19,6	-36,9	-60,0	-10,0	-2,0	2,0
Prodhimi Bujqesor (Ndryshimi ne %)	-4,4	-20,9	18,0	14,4	6,5	10,0

Volumi i prodhimeve kryesore industriale

Nafte Brut (000/ton)	1.067,0	845,0	585,4	568,0	535,4	520,9
Qymyrguri (000/ton)			366,1	214,6	169,3	80,3
Energji Elektrike (000.000/Kwh)	3.198,0	3.749,0	3.356,9	3.482,0	3.904,0	4.515,0
Mineral Kromi (000/ton)	1.011,0	587,0	322,3	281,1	222,9	246,4
Koncentrat Kromi (000/ton)	156,0	88,0	49,0	33,0	11,4	30,9
Ferrokrom (000/ton)	23,0	26,0	21,6	34,6	33,8	43,0
Mineral Bakri (000/ton)	930,0	561,0	239,6	239,3	177,7	257,7
Koncentrat Bakri (000/ton)	7,5	13,9	8,7	16,7
Baker Blister (000/ton)	12,0	5,0	2,2	2,3	1,5	2,9

Volumi i prodhimeve kryesore bujqesore

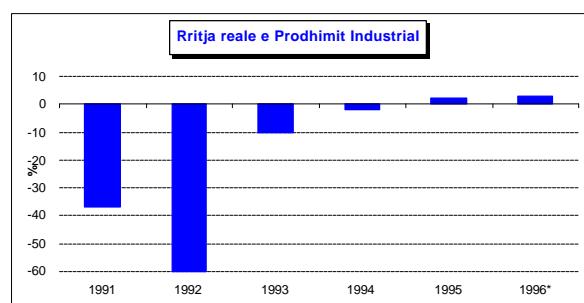
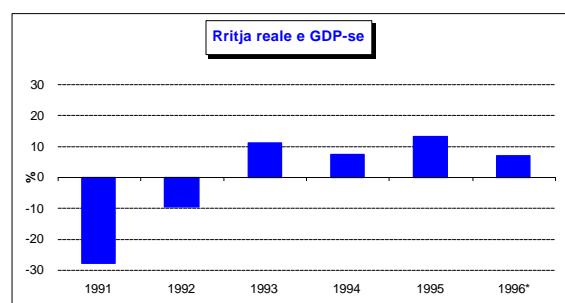
Grure (000/kv)	6.210,0	2.987,0	2.533,0	4.672,0	4.200,0	4.000,0
Miser (000/kv)	2.270,0	1.288,0	1.561,0	1.758,0	1.930,0	2.100,0
Perime (000/kv)	3.930,0	3.620,0	5.646,0	5.800,0	5.900,0	6.000,0
Fasule (000/kv)	140,0	130,0	250,0	230,0	180,0	250,0
Panxhar sheqeri (000/kv)	1.690,0	579,0	465,0	268,0	600,0	700,0
Foragjere (000/kv)	23.000,0	21.480,0	29.910,0	32.370,0	38.000,0	43.000,0
Mish (000/kv)	92,0	84,0	91,0	96,0	1.120,0	1.280,0
Lesh (000/kv)	3,0	3,0	3,0	3,0	3,3	3,7
Veze (Mln.kokrra)	343,0	271,0	270,0	276,0	2.850,0	2.890,0
Qumesht (000/kv)	517,0	527,0	612,0	671,0	8.030,0	10.180,0

Zerat kryesore te ndertimit

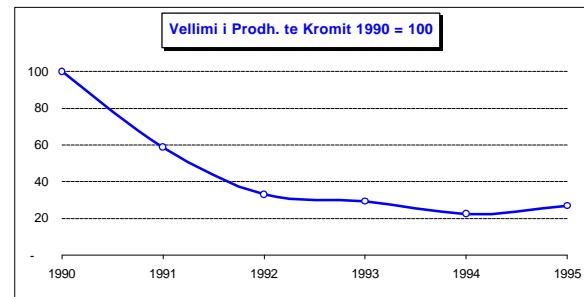
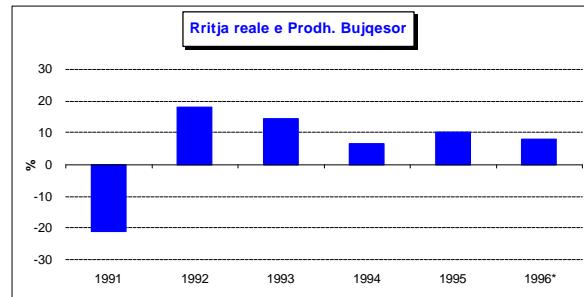
Cimento (000/ton)		311,0	197,0	198,0	240,0	237,6
Tulla gjithsej (Mln.cope)					40,0	38,0
Tjegulla gjithsej (Mln.cope)					1,5	0,4

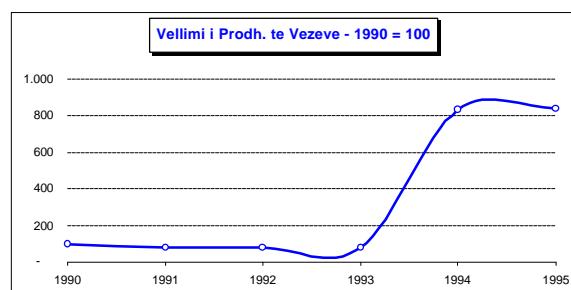
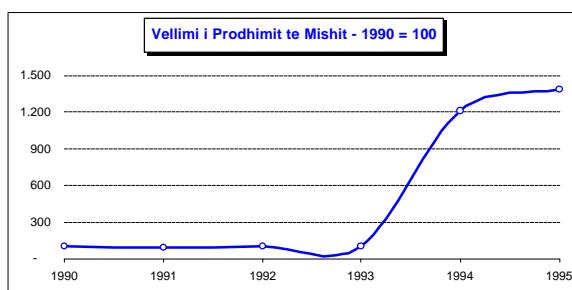
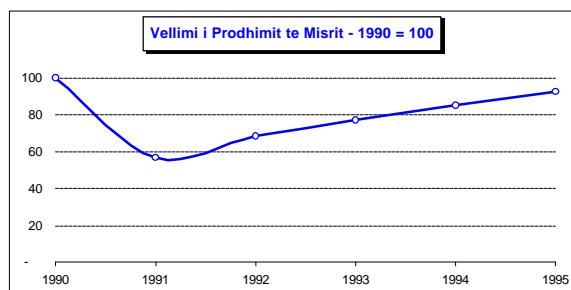
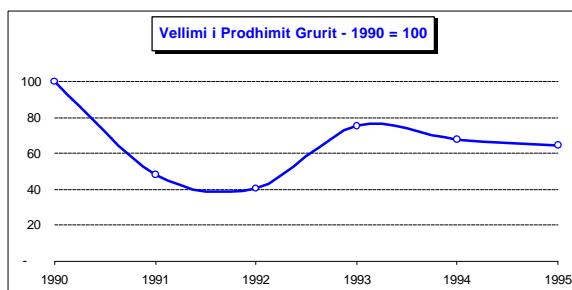
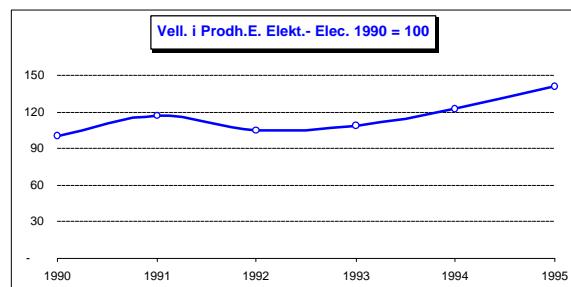
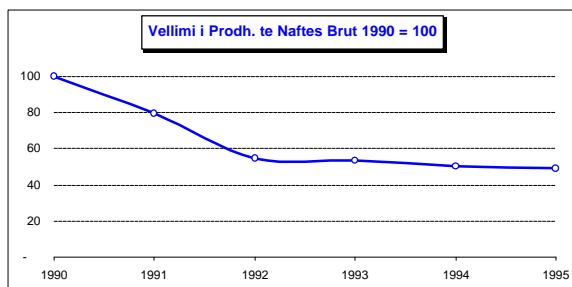
Transport malli gjithsej

Hekurudhor (000/ton)		2.924,0	637,0	539,0	522,0	574,0
Automobilistik (000/ton)		7.264,0	2.842,0	1.236,0	4.017,7	3.404,0
Detar (000/ton)		130,0	58,0	11,0		



* objektiv





Shqiperia: Tregues Kryesore Makroekonomik

Pjesa II: Sektori Real

Konsumi

Konsumi i dukshem i energjise elektrike (Mln. Kwh)	756	779	883
Konsumi i dukshem i karburanteve (000/ton)	256	534	421

Investimet

Volumi i ndertim montimeve (Mln. Leke)	...	1.770	3.361	26.425	32.200
Importet e makineri paisje (Mln.Leke)	...		22.131	15.169	12.436
Konsumi i dukshem i cementos (000/ton)	...		307	293	456

Te Ardhurat (Mesatare e periudhes)

Ne sektorin shtetror (Leke)	...	1.783	2.936	4.514	5.979
Ne sektorin privat (Leke)	...	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

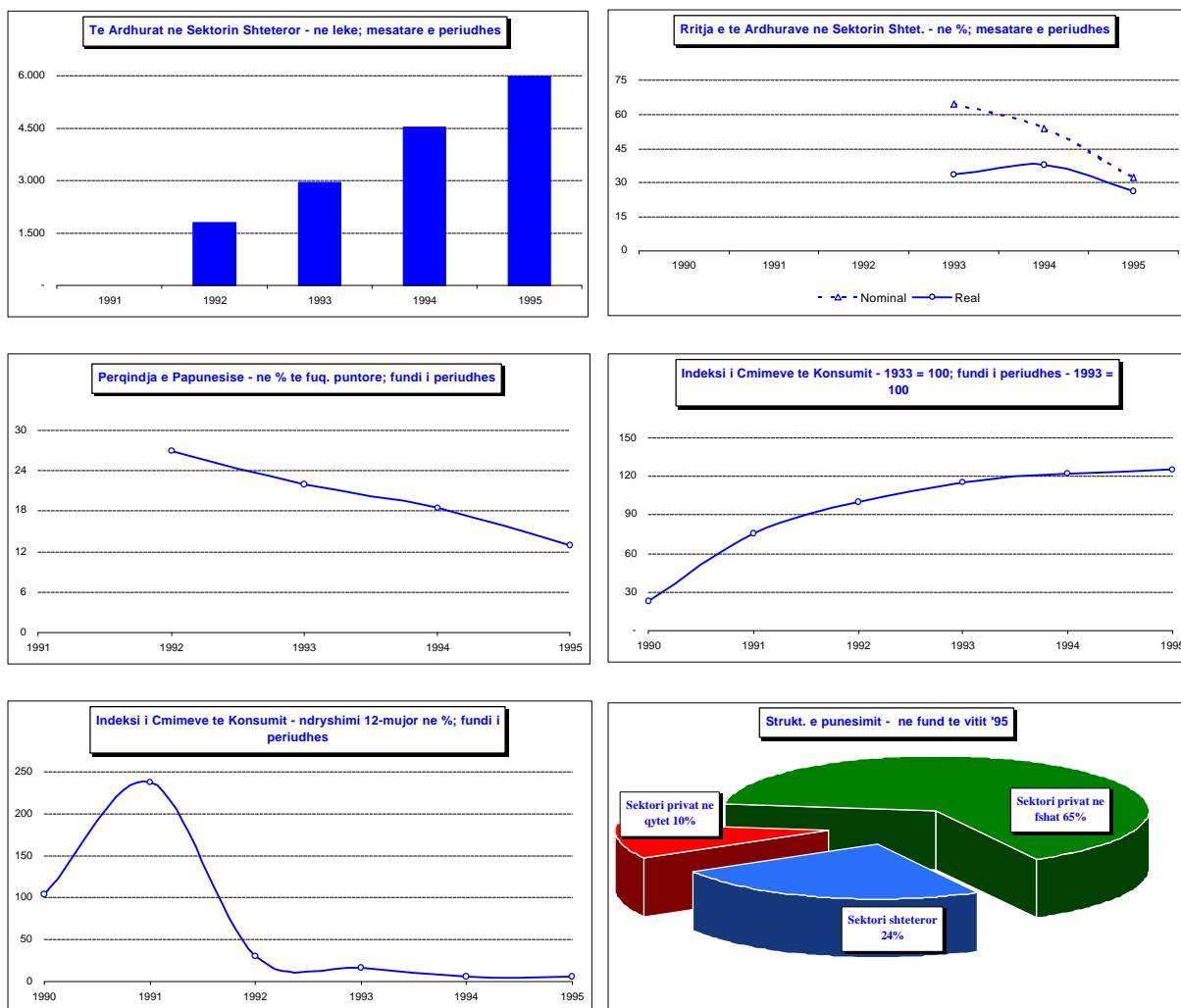
Tregues te punesimit (Ne fund te periudhes)

Te papune gjithsej (Mije)	...	394,0	301,0	262,0	171,0
Papunesia ne %	...	27,0	22,0	18,5	13,0

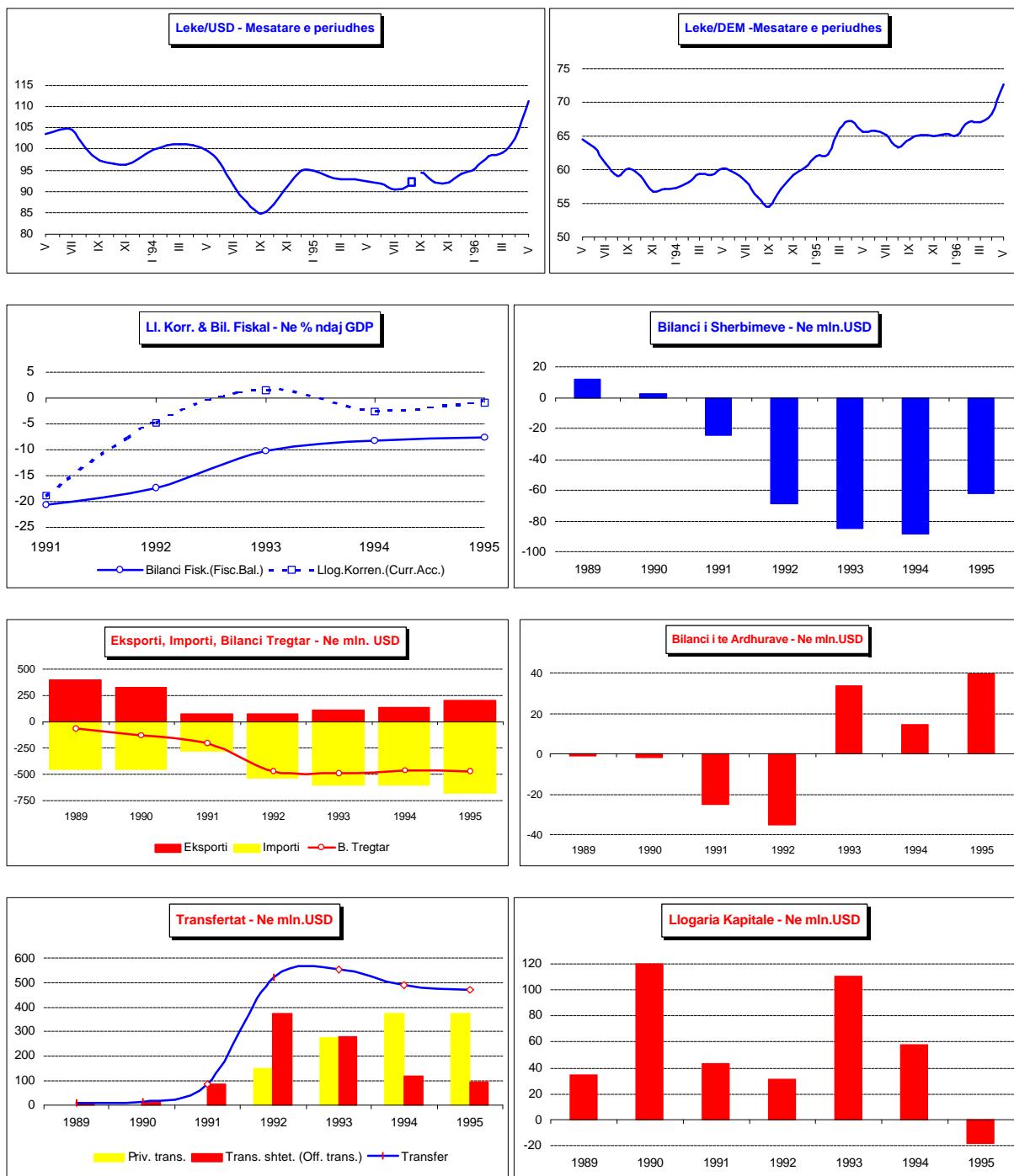
Indeksi i Cmimeve te Konsumit

Indeksi i Cmimeve te Konsumit (CPI)	22,7	76,4	100,0	115,8	122,8
Ndryshimi 12-mujor i CPI-se, ne %	104,0	236,6	30,9	15,8	6,0
Ndryshimi 3-mujor; perqindje vjetore	...	67,2	11,4	15,3	14,9
Ndryshimi mujor i CPI-se, ne %
CPI (Perjashtuar efekti i sezonalitetit)	...	76,8	100,6	116,5	123,5
Indeksi i Cmimeve te Konsumit (Inflacioni Baze)*	22,7	82,5	100,0	107,8	113,1
Ndryshimi 12-mujor i CPI-se, ne %	...	377,1	21,3	7,8	4,9
Ndryshimi 3-mujor; perqindje vjetore	...	56,6	19,2	4,4	8,5
CPI (perjashtuar grupin ushqim, pije dhe duhan)	100,0	137,8	145,2

*-Inflacioni baze i percaktuar si 75% e qendres se shperndarjes te inflacionit mujor.



Shqiperia: Tregues Kryesore Makroekonomik	1991	1992	1993	1994	1995
Pjesa IV: Sektori i Jashtem					
Kursi i Kembimit (Mesatare e periudhes)					
Leke/USD	14,60	75,03	102,06	94,68	92,79
Leke/DEM			61,75	58,27	64,81
Leke/1000 ITL			65,13	58,72	57,00
Leke/100 GRD			44,59	39,15	40,08
Kursi i Kembimit (Fundi i periudhes)					
Leke/USD	25,00	102,9	98,68	95,39	94,24
Leke/DEM			57,01	61,48	65,77
Leke/1000 ITL			57,81	58,72	59,50
Leke/100 GRD			39,68	39,67	39,77
Bilanci i Pagesave					
Bilanci i Llogarise Korrente (Mln. USD)		-50,8	14,7	-33,7	-15,0
Eksporti i mallrave (fob) (Mln. USD)		70,0	111,7	141,3	205,0
Importi i mallrave (fob) (Mln.USD)		540,5	601,6	601,0	680,0
Bilanci Tregtar (Mln.USD)		-470,5	-489,9	-459,7	-475,0
Bilanci i sherbimeve (Mln.USD)		-68,9	-84,5	-88,4	-59,0
Bilanci i te ardhurave (Mln.USD)		-35,1	33,9	1,5	42,0
Transfera nga jashte (Mln.USD)		523,7	555,2	512,9	478,0
- Shteterore		373,7	280,4	138,8	129,0
- Private		150,0	274,8	374,1	349,0
Import kapitalesh neto (Mln.USD)		30,7	110,1	57,9	-11,0
Gabime dhe Harresa (Mln.USD)		44,8	-9,9	30,6	57,0
Bilanci i Pergjithshem i Pagesave (Mln.USD)		24,9	114,9	54,8	31,0
Ndryshimi i Rezervave (rritja:-) (Mln.USD)		-24,9	-114,9	-54,8	-31,0
Borxhi i Jashtem(Ne % ndaj GDP vjetore)		90,3	41,1	33,1	1,8



Shqiperia: Tregues Kryesore Makroekonomik	1991	1992	1993	1994	1995
Pjesa III: Treguesit fiskal dhe monetar					
Te Ardhurat e Buxhetit te Qeverise (Mln. leke)		11.542	29.622	40.426	45.007
Shpenzimet e Buxhetit te Qeverise (Mln. leke)		20.160	41.246	54.164	62.299
Deficiti i Buxhetit te Qeverise (Mln. leke)		8.618	11.624	13.738	17.292
Deficiti i Buxhetit te Qeverise (Ne % te GDP)	20,6	17,4	10,3	8,3	7,6
Defic. i Buxh. te Qev. pa ndihmat (Mln. leke)		10.338	16.100	18.011	19.745
Defic. i Buxh. te Qev. pa ndihm. (Ne % te GDP)		20,9	14,2	10,8	8,7
-Kredituar direkt nga BSH (Mln. leke)	3.396	8.618	11.624	12.122	5.572
-Bono Thesari te blera nga BSH (Mln. leke)		-	-	210	-
-B.Th. te blera nga Inst. dhe indiv. (Mln. leke)		-	-	713	11.028
-Financimi i huaj (Mln. leke)	-	-	-	693	692
-Depozita te Qeverise (Mln. leke)	-	-	-	-	-
Borxhi Gjithsej i Qeverise (Ne % te GDP)	98,5	121,5	112,7	86,0	34,4
Paraja Gjithsej M3 (Ndrysh. 12 mujor ne %)	110,0	152,7	73,0	38,7	51,0
Paraja Jashte Bank. (Ndrysh.12 mujor ne %)			81,8	53,6	53,0
Baza Monetare (Ndryshimi 12 mujor ne %)				38,5	35,0
Rez. e lira te Bank.Treg. (Ndrysh.12 muj. %)				-2,3	-24,0
Kredia e Brend. Gjith. (Ndrysh.12 mujor ne %)	80,0	59,0	46,4	14,6	21,5
Shumezuesi i Parase (Fundi i periudh.)				1,7	2,0
Shpejtuesia e Parase (Fundi i periudh.)		1,7	2,3	2,4	2,1
Perq. e Rifinanc. nga BSH (Fundi i periudh.)			34,0	25,0	20,5
Perq. e B.Th. me matur.3-m (Fundi i periudh.)					
-Perqindja maksimale e ofruar		-	-	16,0	14,5
-Perqindja mesatare e ankandit		-	-	10,0	14,4
Perq. e B.Th. me matur. 6-m (Fundi i periudh.)					
-Perqindja maksimale e ofruar		-	-	18,0	14,9
-Perqindja mesatare e ankandit		-	-	12,1	14,8
Perq. e B.Th. me matur.12-m (Fundi i periudh.)					
-Perqindja maksimale e ofruar		-	-	-	15,1
-Perqindja mesatare e ankandit		-	-	-	15,1
Perqindja e Depozitave (12-m) (Fundi i periudh.)			23	16,5	13,8
Perqindja e Kredive (12-m) (Fundi i periudh.)			30	20,0	21,0

